

Markku Ihonen ja Seppo Parkkila

## Tampereen yliopiston tutkimuskeskusten arviointi 2017

Loppuraportti, marraskuu 2017

Tampereen yliopistossa tutkijat ovat jo vuosikymmeniä organisoituneet tutkimusryhmää laajemmiksi yhteisöiksi, joista osalla on ollut muodollinen tutkimuskeskuksen status. Rehtorin 12.4.2011 tekemä päätös tutkimuskeskuksista johti uusien tutkimuskeskusten perustamiseen, ja myös olemassa olleet tutkimuskeskukset hakivat uuden menettelyn mukaisen statuksen.

Yliopistossa on rehtorin päätöksellä perustettu 19 tutkimuskeskusta, kaikissa muissa tiedekunnissa paitsi Johtamiskorkeakoulussa. Niihin on affilioitunut yli seitsemänsataa yliopiston tutkijaa.

Perustamismenettelyn yhtenäisyys ja rehtorin päättämät kriteerit eivät ole johtaneet tutkimuskeskusten samankaltaisuuteen. Keskukset edustavat yhä pääosin tutkijalähtöistä tapaa organisoitua, ja erilaisuus nähdään perusteltuna.

Tutkimuskeskukset arvioitiin vuonna 2017 tiedenevoston hyväksymän arviointisuunnitelman mukaisesti. Arviointia johtivat vararehtori Seppo Parkkila ja tiedekunnissa dekaanit. Toteutetulla arvioinnilla ei ollut mahdollista saada luotettavaa tietoa tutkimuskeskusten tuloksellisuudesta.

Tutkimuskeskukset ja tiedekunnat pitävät nykyistä tutkimuskeskusmallia toimivana. Tutkimuskeskuksen statuksesta koetaan olevan hyötyä muun muassa rahoitushauissa, tutkijoiden ja tieteiden välisessä vuorovaikutuksessa sekä tutkimuksen näkyvyydessä ja arvostuksessa. Tutkimuskeskuksilla on keskenään erilaisia palvelujen tarpeita.

Tampereen teknillisessä yliopistossa ei ole virallisesti perustettuja tutkimuskeskuksia, mikä on otettava huomioon yliopistojen yhdistyessä 1.1.2019 uudeksi säätiöyliopistoksi.

### Suositukseset

- 1. Tutkimuskeskusjärjestelmää jatketaan Tampereen yliopistossa.**
- 2. Rehtorin 12.4.2011 tekemän päätöksen nojalla perustettujen tutkimuskeskusten status säilyy uudessa Tampereen yliopistossa. Tutkimuskeskusten ulkoinen arviointi toteutetaan yhteistyössä tiedekuntien kanssa vuonna 2022.**
- 3. Tutkimuskeskukset ovat yksi- tai monialaisia ja voivat kuulua yhteen tai useampaan tiedekuntaan.**
- 4. Kaikkien tutkijoiden ja tutkimusryhmien ei oleteta kuuluvan tutkimuskeskukseen tai suurempaan tutkimusyhteisöön (platform).**
- 5. Tutkimuskeskuksen status ei automaattisesti oikeuta erityisiin etuihin.**
- 6. Tutkimuskeskuksella on toimintaa johtava ja taloudesta vastaava dekaanin nimittämä johtaja ja hänellä varajohtaja. Toimintaa ohjaa ja keskuksen strategisia kysymyksiä linjaa johtoryhmä, joka myös hyväksyy keskuksen kuuluvat tutkijat. Keskuksella voi lisäksi olla tukenaan tieteellisistä asiantuntijoista koostuva ryhmä (Scientific Advisory Board).**
- 7. Tutkimuskeskuksella on arvioitavissa olevat tavoitteet, ja sen taloutta ja tuloksia seurataan luotettavalla tavalla. Tutkijoiden affilioituminen yhteen tai useampaan tutkimuskeskukseen on identifioitavissa henkilöstön ja talouden seurantajärjestelmissä. Tutkija raportoi tieteellisen tuotoksensa siihen tutkimuskeskukseen, jonka piirissä se on lähinnä syntynyt.**
- 8. Tutkimuskeskusmallia arvioidaan uudelleen 1.1.2019 käynnistyvässä Tampereen yliopistossa, osana laajempaa tutkimuksen organisointia.**

**Markku Ihonen and Seppo Parkkila**

## **Evaluation of the Research Centres at the University of Tampere**

**Final Report, November 2017**

For decades, researchers at the University of Tampere (UTA) have organised research communities, some of which have a formal status as research centres. The Rector's Decision on Research Centres of 12 April 2011 led to the formation of new centres, and the already existing ones applied for and were given the new status.

Based on the Rector's Decision, 19 research centres have been set up at the Faculties, except for the School of Management where research is organised into programmes. More than seven hundred researchers are affiliated to research centres at UTA.

The conformity of the founding process and the coherent criteria for the establishment of research centres decided by the Rector have not led to their similarity. Research centres largely continue to be a researcher-oriented way of organising research and their diversity is regarded justified.

The research centres were evaluated in 2017 in accordance with the assessment plan approved by UTA's Scientific Council. The evaluation was led by Vice-rector Seppo Parkkila and the Deans of the Faculties.

The purpose of the evaluation was to find out the organisation of the research centres, their usefulness, their networking, their impact on the quality of research, and their needs as well as development proposals. It was also intended to clarify their scientific productivity but the evaluation carried out did not provide reliable data on the scientific performance.

The research centres and Faculties consider the current research centre model to be functional. Having the status of a research centre is considered to be beneficial in, inter alia, application for funding grants, interaction between researchers and various fields of sciences, as well as the visibility and reputation of high-quality research. Due to the differences in size and organisation, the research centres have different needs for internal services.

There are no research centres at Tampere University of Technology. This should be taken into account when the universities merge on January 1, 2019 and become the new Tampere University.

### **Recommendations**

1. The existing research centre model should continue at the University of Tampere.
2. The status of the research centres established under the Rector's Decision of 12 April 2011 will continue at the new Tampere University that will start its operations on January 1, 2019. An external evaluation of the research centres will be carried out in 2022 in cooperation with the Faculties.
3. The research centres are single-disciplinary or multidisciplinary and may belong to one or more Faculties.
4. Not all researchers and research groups are expected to belong to a research centre or a larger research platform.
5. Having official status as a research centre does not automatically entitle a centre to special benefits.
6. A research centre has a director responsible for leadership and finances, appointed by the Dean, and a vice-director. A management team guides the activities and strategic issues of a centre and accept the centre's researchers. A centre may also be supported by a scientific advisory board.
7. The research centres have set objectives that can be evaluated. Their finances and outcomes are assessed in a reliable manner. The affiliation of researchers to one or more research centres is acknowledged in the University's monitoring systems on staff and finances. The researchers report their scientific outputs as belonging to those research centres where they have mainly been produced.
8. As a part of the wider organisation of research, the research centre model will be evaluated at the new Tampere University.

## SISÄLLYS

1.	Aluksi.....	4
2.	Tutkimuksen organisoiminen Tampereen yliopiston strategioissa .....	5
3.	Tutkimuskeskukset ja UTA RAE 2014.....	6
4.	Keskustelu tutkimuskeskuksista tiedeneuvostossa .....	7
5.	Arviointitoimeksianto, arvioinnin tavoitteet ja arvioinnin toteuttaminen .....	9
6.	Tutkimuskeskuksiin kuuluvat tutkijat.....	11
7.	Arviointisuunnitelman täsmentäminen ja tutkimuskeskusten itsearviointi .....	11
8.	Vierailut tutkimuskeskuksissa.....	12
9.	Itsearviointit.....	19
10.	Tutkimuksen organisoiminen Johtamiskorkeakoulussa.....	28
11.	Tulosten käsittely tiedeneuvostossa.....	29
	LIITE: Tampereen yliopiston tutkimuskeskukset.....	30

## 1. Aluksi

Valitusta organisaatiomallista riippumatta yliopistollinen tutkimus tapaa järjestyä osittain eri logiikoilla kuin opetus. Tutkintojen ja kelpoisuuksien myöntäminen on merkittävää julkisen vallan käyttöä, ja yliopistokoulutuksessa on muitakin viranomaistehtävän kaltaisia piirteitä. Sen sijaan tutkijat valitsevat verrattain vapaasti tutkimusaiheensa, menetelmänsä ja aineistonsa sekä kumppaninsa – ja tavallisesti myös yhteistoiminnan muodot.

Viime vuosikymmenten muutokset korkeakoulupolitiikassa, yliopistojen rahoituksessa ja niiden toimintaympäristössä ovat aktivoineet keskustelua tutkimustoiminnan johtamisesta (research leadership ja research management). Tutkimuksen organisoitumisen on yleensä arvioitu parantavan sen johdettavuutta, vaikka johtaminen ei suoraan vaadi toiminnan tietynlaista järjestäytymistä. Tutkimusryhmien lisäksi tutkimusyhteisöjä voivat olla esimerkiksi tutkimusinstituutit, tutkijakollegiumit, tutkimusryhmien konsortiot, tutkimusohjelmat tai monitieteiset yhteistyöalustat (platformit). Tutkijat voivat ryhtyä myös muutoin tietyn ilmiön, teeman, metodin, aineiston tai infrastruktuurin ympärille.

Tampereen yliopistossa on viime vuosina jätäväitetty tutkimuksen organisoitumista perustamalla erityisiä tutkimuskeskuksia rehtorin päätöksellä. Tutkimuskeskusten perustaminen on ollut vapaaehtoista, eikä tutkimuskeskuksen statuksen saamisella ole ollut taloudellisia seuraamuksia.

Tampereen yliopiston valmistautuessa yhdistymään Tampereen teknillisen yliopiston kanssa vuoden 2019 alussa kysymys tutkimuksen organisoimisesta uudessa yliopistossa on tullut erityisen ajankohtaiseksi. Tampereen yliopisto on muutenkin omassa strategiatyössään päätenyt siihen, että tutkimuskeskukset ja koko tutkimuskeskusjärjestelmä on syytä arvioida.

Tämä arviointiraportti taustoittaa tutkimuskeskuksista käytyä keskustelua sekä esittää arvioinnin tavoitteet ja etenemisen. Pääpaino on tutkimuskeskuksiin tehdyissä vierailuissa sekä tutkimuskeskusten laatimissa itsearvioinneissa. Vierailun yhteydessä käydyt keskustelut ja itsearviointivastaukset puretaan teemoittain, ei tutkimuskeskus tutkimuskeskukselta. Yksittäisen tutkimuskeskuksen lausumia ja vastauksia siteerataan ja referoidaan esimerkkeinä keskustusten esittämistä näkemyksistä. Sen ratkaisemisessa, mitkä keskuksset mainitaan ja mitä niistä nostetaan esiin kunkin teeman yhteydessä, on viime kädessä raportin kirjoittajien valintaa ja perustuu heidän tulkintoihinsa. Menettelyn tarkoituksena on tehdä raportista luettava ja suunnata huomio pikemmin teemoihin kuin yksittäisten tutkimuskeskusten piirteisiin.

Raportin tavoitteena on tukea Tampereen yliopiston tiedeneuvoston keskustelua, Tampere3-prosessia ja uuden yliopiston strategian laatimista esittämällä perusteltu näkemys tutkimuskeskusten rakenteesta, tilanteesta, toiminnasta, tuloksellisuudesta, vaikuttavuudesta ja tarpeista.

Raportin toisena tavoitteena on antaa kehittävä palautetta tutkimuskeskuksille ja tiedekunnille. Palautte on hyvä nähdä myös tunnustuksena tutkimuskeskusten ja tiedekuntien vaivannäöstä niiden keskustellessa tutkimuksen organisoinnista ja laatiessa itsearviointiaan.

Tässä raportissa tutkimuskeskuksia ei systemaattisesti verrata toisiinsa, vaikka niiden erilaisuudesta tehdään runsaasti havaintoja. Tarkoituksena ei ole osoittaa, mitkä tutkimuskeskukset olisivat (jollakin mittarilla) toisia parempia tai huonompia. Resurssisyydestä arvioinnissa ei ole ollut mahdollisuuksia tehdä vertailuja toisiin yliopistoihin.

## 2. Tutkimuksen organisoiminen Tampereen yliopiston strategioissa

Tampereen yliopiston säilyneiden suunnitteluasiakirjojen mukaan kysymys tutkimuksen organisoinnista ei erityisesti tematisoitunut vielä 1970-luvulla. Huomio oli tutkimustoiminnan yleisessä luonteessa, sen tavoitteissa, tutkimuksen edellyttämässä voimavaroissa ja muissa keinoissa sekä tutkimuksen hyödyntämisessä. Tarve tieteiden rajojen ylittämiseen tiedostettiin, mutta tästä ei tehty tutkimuksen organisoinnista koskevia päätelmiä. (Valtakunnallisen tutkimuspolitiikan suuntaviivat ja tutkimustoiminnan nykytila Tampereen yliopistossa, Tutkimustyön neuvottelukunnan raportti 1974; Tampereen yliopiston tutkimuspoliittinen ohjelma 1977.) Sinänsä tiedostettiin se, että yliopistollinen koulutus ja tutkimus ovat jatkuvassa liikkeessä, minkä tulee heijastua hallinnollisiin rakenteisiin: ”Olemassa olevaa laitosrakennetta ei ole pidettävä pysyvänä ratkaisuna, vaan pyrittävä kehittämään sitä tutkimuksen ja opetuksen tarpeista lähtien” (Tampereen yliopiston tutkimuspoliittinen ohjelma 1977, 27).

Tampereen yliopiston ensimmäisessä varsinaisessa strategiassa vuodelta 1996 todetaan tarve tutkimuksen organisoinniseksi muutenkin kuin hallinnollisten, lähinnä koulutustehtävää palvelevien, yksikköjen mukaan:

Muodostetaan suurempia ja vahvempia tutkimusryhmiä ja tutkimusyksiköitä, joilla on mahdollisuus päästä kansallisen ja kansainvälisen tutkimuksen eturiviin. Nämä ovat useimmiten laitos- ja tiedekuntarajat ylittäviä kokonaisuuksia, joiden keskeisenä tavoitteena on tuottaa yliopiston laajalla osaamisella vastauksia lyhyen ja pitkän aikavälin kysymyksiin ja ongelmiin. Erityisesti pyritään rohkaisemaan tieteiden välisiä hankkeita ja kokonaisuuksia. (Tampereen yliopiston strategia 1996, 41.)

Yliopiston seuraavassa strategiassa vuodelta 2001 esitetään: ”Tuetaan tutkimustyön uudelleen organisoinnista laitos- ja tiedekuntarajat ylittäviin monitieteisiin tutkimusryhmiin ja tutkimuskeskuksiin”. Strategian mukaan

Tampereen yliopisto tukee tutkijoiden omista intresseistä nousevia ja joustavia tutkijoiden yhteenliittymiä. Erityisesti tuetaan **tutkimuskeskusten** perustamista ja toimintaa. Tutkimuskeskukset ovat kiinteideltään vaihtelevia liittymiä, joissa voi olla nykyisten yksikköjen tyyppisiä järjestelyjä, mutta jotka voivat olla huomattavasti löyhempiäkin. Tärkeintä on, että keskuksen tutkimustoiminnat kuuluvat luontevasti yhteen. Tutkimuskeskukset luovat omat tutkimusohjelmansa, kokoavat tutkijansa, tukevat rahoituksen hakemista sekä luovat tutkijaverkostoja. Tutkimuskeskukset voivat olla tutkimuksen huippuyksikköjen perustana. Organisoimalla tutkimusta tutkimuskeskuksiin, jotka yliopisto hyväksyy, voidaan ylittää oppiaine-, laitos- ja tiedekuntarajoja. (Tampereen yliopiston strategia 2001, 17.)

Strategiassa esitetään uuden asiantuntijaelimen, tutkimusneuvoston, perustamista. Pohtivalla ja valmistelevalla elimellä ajateltiin olevan keskeinen rooli ”tutkimuskusten perustamisessa ja toiminnan seurussa”. Tutkimusvararehtorin johtama tutkimusneuvosto perustettiin loppuvuonna 2001.

Strategiaan nojaten tutkimusvararehtori Marja Jylhä laati valmisteluasiakirjan ”Tampereen yliopiston tutkimuskeskukset”. 1.2.2003 päivätyssä ehdotuksessa määritellään tutkimuskeskusten tarkoitus, luonne ja status ja esitetään niiden hyväksymismenettely. Keskukset hyväksyisi rehtori tutkimusneuvoston esityksestä ”aluksi kolmeksi vuodeksi ja sen jälkeen viideksi vuodeksi kerrallaan”. Käsitellessään esityksiä tutkimuskeskuksiksi neuvoston tulisi ottaa huomioon, miten keskus sopii yliopiston tutkimusprofiiliin ja strategiaan, miten se tukee korkeatasoista tutkimusta, voiko siitä tulla merkittävä toimija alallaan, onko sillä aitoa toimintaa (eikä vain suunnitelma) ja myös varttuneempia tutkijoita sekä ”onko toiminta oikeasti tieteidenvälistä”. Asiakirjassa käytetään tutkimuskeskus-käsitteen kanssa synonyymisesti nimitystä tutkimusyksikkö.

Tutkimuskeskusten perustaminen tutkimusneuvoston valmistelusta ja rehtorin päätöksellä ei kuitenkaan käynnistynyt. Tampereen yliopiston seuraavassa strategiassa vuodelta 2006 tutkimuskeskuksia ei mainita. Sen sijaan todetaan:

Yliopisto luo toimintamallin, jolla potentiaaliset, korkealaatuiset tutkimusyhteisöt tunnustetaan ja niitä tuetaan. Tutkimusyhteisöjen liiallista institutionalisointia vältetään, sen sijaan nähdään, että tutkimusyhteisöillä on erilaisia organisoitumismuotoja. Eri vaiheissaan ne tarvitsevat erilaisia tukitoimia. (Sivistynyt, uudistuva ja yhteiskunnallisen vastuunsa tunteva yliopisto, 2006, 12.)

Tutkimuskeskuksia ei mainita myöskään vuonna 2010 hyväksytyssä strategiassa. Puhuttaessa korkealaatuisesta tutkimuksesta palkitsemisesta todetaan kuitenkin: ”Lupaavia tutkimusyksiköitä tuetaan niiden pyrkimyksissä nousta tutkimuksen huipulle. Tuen jakamisen perusteena on tutkimuksen säännöllinen arviointi.” (Tehdään tulevaisuus! Tampereen yliopiston muutos 2010–2015, 6.)

Tutkimuksen organisoimisessa tutkimuskeskuksiksi edettiin kuitenkin. Tiedeneuvosto käsitteli kokouksessaan 2/2011 (11.3.2011) tutkimuskeskusten periaatteita koskevan luonnoksen ja hyväksyi periaatteet seuraavassa kokouksessaan 8.4.2011. Tämän pohjalta rehtori teki 12.4.2011 päätöksen ”Tutkimuskeskusten kriteereiden vahvistaminen”. Päätöksessä todetaan tutkimuskeskusten tarkoitus ja perustamiskriteerit, niiden muoto, perustamisprosessin kulku sekä perustamisesityksen sisältö.

Tutkimuskeskusten perustaminen alkoi välittömästi. Arvioidessaan esityksiä tutkimuskeskuksiksi tiedeneuvosto on joka kerta nojautunut rehtorin päätökseen ja käyttänyt siinä mainittuja perusteita kriteereinään.

Tampereen yliopiston uusimmassa strategiassa vuosiksi 2016–2020

Yliopisto sitoutuu edistämään monitieteisyyttä poistamalla hallinnollisia raja-aitoja. Se tukee uudistuvaa tutkimusta strategisella rahoituksella, uusilla infrastruktuureilla, monitieteisillä tutkimuskeskittymillä (Research School) ja rohkeilla rekrytoinneilla. (Kohti uutta yliopistoa. Tampereen yliopiston strategia 2016–2020.)

Myös strategian toimeenpano-ohjelmassa todetaan, että yliopisto ”kehittää monitieteisiä tutkimuskeskittymiä”. Tätä arviointiraporttia kirjoitettaessa ei ole päätetty, miten asiassa edetään.

Toistaiseksi tuorein tutkimuskeskus on Sydän- ja verisuonitautien tutkimuskeskus, joka perustettiin rehtorin päätöksellä 20.3.2017. Nyt tutkimuskeskuksia on 19. Niitä on kaikissa muissa tiedekunnissa paitsi Johtamiskorkeakoulussa.

Luettelo kaikista rehtorin päätöksellä perustetuista Tampereen yliopiston tutkimuskeskuksista on tämän raportin liitteenä.

Tässä raportissa tutkimuskeskuksista käytetään niiden suomenkielistä nimeä tai vakiintunutta lyhennettä, joskus molempia rinnakkain.

## 3. Tutkimuskeskukset ja UTA RAE 2014

Tampereen yliopisto toteutti vuonna 2014 tutkimuksen ulkoisen arvioinnin (UTA RAE 2014). Tarkoituksena ei ollut erityisesti arvioida tutkimuskeskuksia eikä tutkimuskeskusjärjestelmää. Raportin johdannossa arvellaan, että edellinen tutkimuksen ulkoinen arviointi vuonna 2004 toimi laitosten ja tutkimuskeskusten tutkimustoiminnan merkittävänä kiihdyttäjänä (Research Assessment Exercise at the University of Tampere 2014, 10.)

Vuoden 2004 ulkoisessa arvioinnissa pääpaino oli tutkimusstrategioissa ja tutkimuksen fokusoinnissa, tutkimuksen rahoituksessa, julkaisutoiminnan kehittämisessä ja tutkijakoulutuksessa. Arvioijat painottivat lisäksi kansainvälisen yhteistyön järjestelmällistä lisäämistä ja tukea tutkimusryhmien muodostumiselle. Tutkimusryhmiä laajempiin, institutionaalistuneihin tutkimuksen järjestäytymisen muotoihin ei otettu kantaa. (Research Evaluation of the University of Tampere 2004, Final Report.)

Vuoden 2014 arvioinnissa yhtenä arvioinnin kohteena olivat tutkimusympäristöt. Panelisteille aneetuissa arviointikohteen ”Quality of the research environment” eritellyissä arviointikriteereissä tutkimuskeskuksia ei suoraan mainita kysymysaiheena, mutta tutkimuskeskukset sisältyvät kysymyseen ”Has the Unit of Assessment organised its research areas and research groups in the best and



most effective way?” (Research Assessment Exercise at the University of Tampere 2014, Appendix 1: Guidelines for Panellists) Arviointia varten muodostettuja arviointiyksikköjä pyydettiin lisäksi it-searviointinnsaan kertomaan, miten tutkimus on organisoitu (“e.g. research centres and/or research groups”) ja millaisia yhteyksiä tutkimusyhteisöillä on yliopiston muihin tutkimusyhteisöihin (Research Assessment Exercise at the University of Tampere 2014, Appendix 2: Instructions for Self-Assessment).

Arviointiraportissa tieteenalakohtaiset paneelit tekevät lukuisia huomioita yksittäisistä tutkimuskeskuksista ja antavat niitä koskevia suosituksia – erityisesti paneelissa III, jonka arviointiyksikköinä ovat kolme informaatiotieteiden tieteenalayksikön tutkimuskeskusta. Paneelien arvioita ja ehdotuksia ei toisteta tässä raportissa. Todettakoon kuitenkin esimerkiksi se, että kun informaatiotieteiden yksikön TAUCHI-, TRIM- ja CIS-tutkimuskeskuksia pidetään pieninä (alle kymmenen professoria ja alle viisikymmentä tutkijaa), niin kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikön PLURAL-tutkimuskeskus (62 lingvistiä ja 30 kirjallisuudentutkijaa) taas nähdään liian suureksi (Research Assessment Exercise at the University of Tampere 2014, 81, 148).

Tampereen yliopiston tutkimuskeskusjärjestelmän toimivuuteen paneelit sen enempää kuin raportti kokonaisuutena eivät ota suoraan kantaa. On kuitenkin syytä todeta, että paneeli II (bioteknologia, lääketiede ja terveystieteet) esittää keliakiatutkimuksen, sydän- ja verisuonitautien tutkimuksen ja ikääntymisen tutkimuksen ryhmien laajentamista tutkimuskeskuksiksi (Research Assessment Exercise at the University of Tampere 2014, 69; ks. myös s. 67). Paneeli IV puolestaan tekee yhteiskuntatieteistä mielenkiintoisen ehdotuksen:

Sometimes whole new areas emerge from interdisciplinary collaborations and this is to be welcomed, but it is also possible to create a ‘lowest common denominator’ research culture in which the cutting edge gets blunted. It might therefore be valuable to continue to nurture disciplines at the School level while blurring them within the Research Centres. (Research Assessment Exercise at the University of Tampere 2014, 126.)

## 4. Keskustelu tutkimuskeskuksista tiedeneuvostossa

Tampereen yliopistossa on toiminut vuoden 2001 lopulta lähtien tiedeneuvosto (vuoteen 2010 asti tutkimusneuvosto), jonka tehtäviin on yliopiston johtosäännössä määrätty tutkimuskeskusten perustamisesitysten käsittely rehtorin päätöstä varten. Tiedeneuvostossa on käyty periaatteellista keskustelua tutkimuskeskuksista usein niiden perustamisesityksiä käsiteltäessä.

Tiedeneuvosto (ja sen edeltäjä tutkimusneuvosto) on keskustellut ainakin kymmenen vuotta tutkimuksen organisoimisesta tutkimusryhmiä suurempiin ja vakaampiin yhteenliittyimiin. Alkuvaiheessa keskusteltiin erityisesti yliopiston sisäisistä huippuyksiköistä. Rehtori oli esittänyt vuodenvaihteessa 2006–2007 ajatuksen nimetä neuvoston esityksestä yliopiston sisäisiksi huippuyksiköiksi ne Suomen Akatemian tutkimuksen huippuyksikköarvioinnissa menestyneet tutkimusryhmät, jotka saavat parhaat mahdolliset arvosanat mutta eivät silti tule valituiksi kansallisiksi huippuyksiköiksi. Tiedeneuvosto totesi kokouksessaan 2/2007 (20.2.2007), että kyse olisi uuden palkitsemisjärjestelmän luomisesta ja että asia vaatii lisävalmistelua.

Asiaan palattiin seuraavassa kokouksessa 27.3.2007 otsikon ”Korkealaatuisten tutkimusyhteisöjen tunnistaminen ja niiden tukeminen” alla. Osastopäällikkö Ilkka Leveelahti piti mahdollisena, että hallitus voisi tehdä asiasta periaatepäätöksen, jonka mukaan osa yleiskustannusosuudesta kertyvästä tuotosta ohjattaisiin erityisen ansioituneille tutkimusyhteisöille. Kokoukseen oli valmisteltu viisiportainen malli (tutkija – tutkimusryhmä – tutkimuskeskus/tutkimuskonsortio – sisäinen huippuyksikkö – kansallinen / kansainvälinen huippuyksikkö). Mallissa hahmoteltiin useista ryhmistä koostuvan tutkimuskeskuksen tukimuodoiksi aseman tunnustamista, rahoitushauissa sparraamista ja tukirahoitusta (esim. post doc -tutkijoiden palkkaamiseksi). Tiedeneuvosto päätti tiivistää mallia siten, että tutkimuskeskus ja tutkimusryhmä yhdistetään väljemmäksi kategoriaksi ”tutkimusryhmä tai -verkosto”. Yliopiston erityinen tuki haluttiin osoitettavan lähinnä kahdelle ylimmälle portaalle.

Kaikkia tiede-neuvoston käymiä keskusteluja ei ole tarkasti dokumentoitu, mutta kokousmuistioiden mukaan neuvosto on usein keskustellut paitsi tutkimuskeskusten perustamisesitysten vastaavuudesta kriteereihin myös yleisemmin tutkimuskeskusten luonteesta ja tarkoituksesta. Jo ensimmäisessä aiheesta käydyssä keskustelussa (5/2011, 17.6.2011), joka koski informaatiotieteiden yksikön esittämiä CIS-, TAUCHI- ja TRIM-tutkimuskeskuksia, pohdittiin keskusten roolia ja merkitystä tiedeenalaysikköjen tutkimukselle.

Käsitellessään Lasten terveyden tutkimuskeskuksen perustamisesitystä neuvosto (5/2012, 31.8.2012) puolestaan kiinnitti huomiota siihen, että ”myös keskusten ulkopuolella tehdään usein tutkimusta, joka yhtä lailla voisi kuulua tutkimuskeskuksen nimessä mainittuun alaan tai teemaan”. Neuvosto kannusti tutkimuskeskuksia tekemään yllirajaista yhteistyötä ja ottamaan huomioon yliopiston ”sisäisessä tutkimuskentässä” tapahtuvat muutokset.

Kokouksessaan 5/2014 (19.9.2014) tiede-neuvosto käsiteli Narrare-tutkimuskeskuksen perustamisesitystä ja kävi periaatteellista keskustelua. Muistion mukaan ehdotettiin tutkimuskeskusten perustamista määräaikaisina – niin kuin oli esitetty asiakirjassa ”Tampereen yliopiston tutkimuskeskukset” 1.2.2003:

Tiede-neuvosto kävi keskustelua tutkimuskeskusten luonteesta ja merkityksestä Tampereen yliopistossa yleensä. Puheenjohtaja muistutti, että tutkimuskeskusten perustamisen kriteerejä laadittaessa ajatuksena oli edistää monitieteistä yhteistyötä ja kansainvälistymistä, eikä tutkimuskeskusten organisaatiomuotoa tai toimintatapoja haluttu säädellä liikaa. Näin ollen myös verkostotyyppiset tutkimuskeskukset hyväksytään. Tiede-neuvostossa ehdotettiin, että tutkimuskeskusten tarkoituksesta keskusteltaisiin laajemmin strategiatyön yhteydessä ja mietittäisiin myös niiden seurannan välineitä. Ehdotettiin myös, että tutkimuskeskukset perustettaisiin aina määräajaksi (esim. 5 vuotta). Puheenjohtaja lupasi, että asiaan palataan strategiakeskustelun yhteydessä.

TRANSIT-tutkimuskeskuksen perustamisesityksen käsittelyn yhteydessä (5/2015, 25.9.2015) tiede-neuvosto pohti tutkimuskeskus-asiaa monipuolisesti, myös suhteessa Tampere3-prosessiin:

Tiede-neuvostossa käytiin myös yleistä keskustelua yliopiston tutkimuskeskuspolitiikasta. Vararehtori totesi, että vuonna 2011, kun nykyisistä menettelyistä päätettiin, tavoitteena oli tarkistaa, onko kaikilla keskuksella itseään nimittävillä tutkijayhteisöillä riittävän laajaa aktiivista toimintaa. Tämän vuoksi tiede-neuvosto valmisteli kriteeristön rehtorin hyväksyttäväksi. Pääajatuksena on kannustaa monitieteiseen ja yksikköraajat ylittävään tutkimukseen ja toisaalta vastuu siitä, että tutkimuskeskukset täyttävät tarkoituksensa on annettu yksiköille, joiden ehdotusten pohjalta uusia tutkimuskeskuksia voi perustaa, tai antaa jo olemassa olevalle keskukselle virallinen status yliopistossa. Periaatteena on, että yksiköt vastaavat keskuksen kuluista oman budjettiinsa puitteissa, mikäli kilpailtu tutkimusrahoitus ei yksin riitä toiminnan rahoittamiseen. Tampere3-prosessin myötä tulee ajankohtaiseksi miettiä tutkimuskeskuspolitiikkaa uudelleen.

Seuraavan kerran tiede-neuvosto otti kantaa tutkimuskeskuksiin kokouksessaan 2/2016 (18.3.2016) käsitellessään esitystä Keliakiatutkimuskeskuksen perustamiseksi:

Tiede-neuvosto keskusteli myös yleisemmin tutkimuskeskuksista ja totesi, että keskenään melko erilaisia tutkimuskeskuksia on perustettu ilmeisesti monenlaisin syin. Tutkimuskeskus-statuksesta on ollut hyötyä rahoitushauissa ja kansainvälisissä kontakteissa. Neuvoston mukaan keskukset ja niiden perustamispolitiikka on kuitenkin syytä arvioida osana Tampere3-prosessia.

Tampere3-prosessilla viitataan Tampereen yliopiston, Tampereen teknillisen yliopiston ja Tampereen ammattikorkeakoulun yhteiseen yritykseen muodostaa Tampereelle uudenlainen korkeakoulu-yhteisö. Tampere3 tutkimuksen johtoryhmässä (myöh. valmisteluryhmä) keskusteltiin kevään 2017 aikana tutkimuksen organisoimisesta, mukaan lukien mahdolliset tutkimuskeskukset. Keskustelu liisäsi osaltaan tarvetta arvioida Tampereen yliopiston tutkimuskeskukset. Myös yliopiston strategian 2016–2020 toimeenpano-ohjelma edellyttää, että yliopisto ”tarkistaa nykyisten tutkimuskeskusten toimivuuden osana toiminnanohjausta”.



## 5. Arviointitoimeksianto, arvioinnin tavoitteet ja arvioinnin toteuttaminen

Yhden sysäyksen tutkimuskeskusten arvioinnille antoi tutkimuksen kehittämispäällikön vuoden 2016 alussa rehtorille laatima selvitys Tampereen yliopiston tutkimuskeskuksista. Selvitystä tehtäessä kävi ilmi, että tiedekunnat (tieteenalayksiköt) olivat perustaneet tutkimuskeskuksia vaihtelevasti (Johtamiskorkeakoulussa ei ollut yhtään tutkimuskeskusta) ja yliopistossa oli tutkimuskeskusten lisäksi muitakin tutkimusryhmää laajempia tutkijoiden yhteenliittymiä, joiden virallista statusta ei ollut helppoa päätellä. Jotkin tutkimuskeskukset esiintyivät verkkosivuillaan eri nimellä kuin rehtorin tekemässä perustamispäätöksessä (etenkin englanninkielisissä nimissä oli epätarkkuuksia), eivätkä kaikki keskuksia koskevat tiedot olleet niiden verkkosivuilla ajan tasalla (johtajina esiintyi henkilöitä, jotka eivät enää olleet yliopiston palveluksessa).

Selvityksen perusteella ei voinut luotettavasti hahmottaa, kuinka suuri osa Tampereen yliopiston tutkijoista kuului johonkin tutkimuskeskukseen ja profiloiko tutkimuskeskukseen kuulumisen tutkijoita (esimerkiksi täydentävän tutkimusrahoituksen saamisessa ja tieteellisessä julkaisutoiminnassa). Selvityksessä huomautettiin myös, ettei tutkimuskeskusten toimivuutta ja hyödyllisyyttä ollut arvioitu eikä tutkimuskeskuksille ollut määritelty vertailukelpoisia, mitattavia tavoitteita.

Vuoden 2017 ensimmäisessä kokouksessaan 20.1.2017 tiedeneuvosto käynnisti tutkimuskeskusten arvioinnin. Todettiin rehtorin vahvistaneen tutkimuskeskuksia koskevat periaatteet ja kriteerit 12.4.2011 ja perustetun 18 tutkimuskeskusta, joista kaksi on kahden tiedekunnan yhteistä ja yksi kahden yliopiston yhteinen. Edelleen todettiin, että keskusten perustamisesta ja lakkauttamisesta päättää rehtori tiedekuntaneuvoston (vuosina 2011–2016: tieteenalayksikön johtokunnan) esityksestä ja yliopiston tiedeneuvostoa kuultuaan.

Lähetekeskustelua pohjustettiin muistuttamalla, että Tampereen yliopiston toiminnanohjauksen periaatteiden ja työnjaon mukaan tiedekuntien tulee arvioida tutkimuskeskuksia säännöllisesti. Myös voimassa olevan strategian toimeenpano-ohjelma edellyttää, että yliopisto ”kehittää monitieteisiä tutkimuskeskittymiä ja tarkistaa nykyisten tutkimuskeskusten toimivuuden osana toiminnanohjausta”.

Tutkimuskeskusjärjestelmän kokonaisarviointi kuuluu tiedeneuvostolle. Tiedeneuvosto voi ehdottaa rehtorille toimenpiteiden käynnistämistä sellaisen tutkimuskeskuksen lakkauttamiseksi, joka ei enää ole tarkoituksenmukainen.

Vaikka tutkimuskeskuksia ei ole järjestelmällisesti arvioitu, järjestelmän toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta on keskusteltu tiedeneuvostossa keskuksia perustettaessa, yliopiston strategioita laadittaessa ja viimeksi Tampere3-prosessissa. Vararehtori Seppo Parkkila totesi tiedeneuvostolle, että dekaaneilla laajennettu rehtorin johtoryhmä oli pitänyt aiheellisena tarkastella uudelleen tutkimuskeskusten määritelmää ja tehtäviä. Tutkimuskeskusten arviointiin oli siten syytä ryhtyä viivytyksittä. Parkkila korosti, ettei tavoitteena ollut lakkauttaa keskuksia, vaikka sekin oli mahdollista, jos tiedekunta itse niin esittäisi. Osana arviointia oli tärkeää kuulla tutkimuskeskusten omia toiveita.

Käydyssä keskustelussa kiinnitettiin huomiota muun muassa tutkimuskeskusten ja niiden tehtävien moninaisuuteen, rahoitukseen (keskukset hankkivat rahoituksensa ulkopuolisilta tutkimuksen rahoittajilta, eivät yliopistolta), organisatoriseen asemaan (keskukset toimivat tiedekuntien sisällä, mutta miten tiedekunnat vaikuttavat niiden toimintaan ja tuloksiin), tutkijakuntaan (ketkä tutkimuskeskuksiin kuuluvat ja millaisin affiliaatioin), tuottavuuteen ja tulosten laatuun. Keskustelussa tutkimuskeskusten arvioinnista pidettiin tärkeänä huolellisen arviointisuunnitelman laatimista, arvioinnin toteuttamista mahdollisimman vähän kuormittavana sekä arvioinnin strategisuutta ja pitkäjännitteisyyttä.

Tiedeneuvoston nimeämä valmisteluryhmä – vararehtori Seppo Parkkila (puheenjohtaja), professori Pirjo Markkola, professori Roope Raisamo ja tutkimuksen kehittämispäällikkö Markku Ihonen (sihteeri) – laati arviointisuunnitelman. Tiedeneuvosto teki suunnitelmaan joitakin korjauksia ja hyväksyi sen seuraavassa kokouksessaan 10.3.2017.

# Tampereen yliopiston tutkimuskeskusten arviointi 2017

Suunnitelman mukaan arvioinnin tarkoituksena oli selvittää

TUTKIMUSKESKUSTEN ORGANISOITUMINEN	TUTKIMUSKESKUSTEN TOIMIVUUS JA TARKOITUKSENMUKAISUUS	TUTKIMUSKESKUSTEN VERKOSTOITUMINEN	TUTKIMUSKESKUSTEN VAIKUTUS TUTKIMUKSEN LAADUN NOSTAMISEEN	TUTKIMUSKESKUSTEN OMAT TARPEET	TUTKIMUSKESKUSTEN KEHITTÄMISEHDOTUKSET	TUTKIMUSKESKUSTEN TUOTTAJUUS
Sijainti tiedekunnassa Johtaminen Keskuksen kuuluvat henkilöt Muut resurssit (esimerkiksi tutkimusinfrastrukturi) Viestintä Sisäiset palvelut	Rehtorin 12.4.2011 vahvistamien tutkimuskeskuksia koskevien periaatteiden ja kriteerien toteuttaminen Muut tutkimuskeskuksen hyödyt ja haitat	Toiminta kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa Tutkimus- ja julkaisu yhteistyö	Kehittämistyö Kehittämistyön tulokset ja vaikutus UTA RAE 2014 -kehittämisedotusten toteuttaminen	Mitä tutkimuskeskukset odottavat yliopistolta ja tiedekunnilta	Miten tiedekunnat ja tutkimuskeskukset haluavat kehittää tutkimuksen organisoitumista Tampereen yliopistossa	Tutkimusrahoitus ja julkaisu-toiminta (JUFO) Tieteellinen ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Suunnitelman mukaan

Arvioinnin tarkoituksena ei ole asettaa tutkimuskeskuksia paremmuusjärjestykseen eikä valmistella niiden lakkauttamista. Tiedeneuvosto voi kuitenkin käyttää arviointia koko tutkimuskeskusjärjestelmän uudistamiseen tai muuhun tutkimuksen organisoitumisen uudelleen määrittelyyn, etenkin osana Tampere3-prosessia.

Arviointisuunnitelmassa määriteltiin lisäksi arvioinnin toimeksianto, hyödynnettävät tiedonlähteet, keskeiset vastuut ja arvioinnin eteneminen.

Erityisen tärkeänä tiedeneuvosto (10.3.2017) piti sitä, että tiedekunnilla on merkittävä rooli arvioinnissa. Neuvosto esitti tutkimuskeskusten ja tutkimuskeskusjärjestelmän arvioinnin käynnistämistä ja nimesi arviointia johtamaan vararehtori Seppo Parkkilan ja sitä koordinoimaan tutkimuksen kehittämispäällikön Markku Ihosen. Arvioinnin tulokset tuli tuoda tiedeneuvoston käsittelyyn syksyllä 2017.

Arviointi käynnistyi vararehtori Parkkilan 7.4.2017 tiedekunnille ja tutkimuskeskuksille lähettämällä kirjeellä, jossa pyydettiin luettelo tiedekunnassa toimivien tutkimuskeskusten johtajista sekä keskuksiin kuuluvista tutkijoista. Muutamien tutkimuskeskusten toiveesta annettiin mahdollisuus luetella tutkijat kolmessa kategoriassa:

1. tutkimuskeskukseen palkattu henkilökunta
2. muu yliopiston palkattu henkilökunta, joka pitää tutkimuskeskusta ensisijaisena affiliaationaan
3. henkilökunta, joka pitää tutkimuskeskusta toissijaisena affiliaationaan (erityisesti verkostomaiset tutkimuskeskukset)

Vararehtori antoi tiedekunnille vapauden organisoida tietojen keruun parhaaksi katsomallaan tavalla, kuitenkin osallistaen ainakin tutkimuskeskusten johtajat. Vararehtori suositti, että tiedekunnassa tutkimuskeskusten arviointia johtaisi dekaani tai varadekaani.

## 6. Tutkimuskeskuksiin kuuluvat tutkijat

Tutkijan kuulumista tutkimuskeskukseen ei monissa tapauksissa ole käytännössä määritelty. Monet tutkimuskeskukset eivät voineet muistakaan syistä hyödyntää edellä mainittua jäsentelyä, ja vastauksissa tutkijoita ryhmitettiin monenlaisten otsikkojen alle. Jotkin tutkimuskeskukset ilmaisivat eksplisiittisesti antamiensa lukujen epätarkkuuden.

Tutkimuksen kehittämispäällikkö jakoi tutkimuskeskuksiin kuuluviksi ilmoitetut tutkijat oman harkintansa mukaan kahteen ryhmään: ensisijaisesti ja toissijaisesti keskukseen affilioituneisiin. Kun tutkimuskeskus ei ole itse tehnyt erittelyä vaan ilmoittaa kaikki tutkijat yhtenä joukkona (näin toimivat kasvatustieteiden tiedekunnan ja viestintätieteiden tiedekunnan keskukset), koko tutkijakunta on tässä raportissa katsottu ensin mainittuun ryhmään kuuluvaksi. Tehty jako on joka tapauksessa monesta syystä tulkinnanvarainen ja erittäin epäluotettava.

Joihinkin tutkimuskeskuksiin kuuluu – etenkin toissijaisen affiliaation kautta – myös muita kuin Tampereen yliopiston tutkijoita. Erityisen runsaasti näitä on Lapsuuden, nuoruuden ja perheen tutkimuskeskuksen PERLA:n tutkija- ja asiantuntijaverkostossa. Tampereen yliopiston ja Jyväskylän yliopiston yhteinen Gerontologian tutkimuskeskus GERIC ilmoitti, saamansa ohjeen mukaisesti, vain tamperelaiset tutkijansa.

Edellä sanotun perusteella Tampereen yliopiston tutkimuskeskuksiin voidaan katsoa kuuluneen huhti–toukokuussa 2017 noin seitsemänsataa tutkijaa, jotka pitivät jotakin tutkimuskeskusta ensisijaisena affiliaationaan, ja vajaat 250 tutkijaa, joiden affiliaatio johonkin tutkimuskeskukseen oli toissijainen. Jälkimmäisessä joukossa on myös muiden organisaatioiden tutkijoita.

Ensisijaisen affiliaation perusteella laskettuna pienimpiä tutkimuskeskuksia ovat Rokotetutkimuskeskus (6 tutkijaa; toisaalta keskuksella on kymmenen rokotuslinikkaa eri paikkakunnilla) ja Tampere Centre for Classical, Medieval and Early Modern Studies, Trivium (9 tutkijaa) ja suurimpia Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET (81 tutkijaa), Kieli-, käänös- ja kirjallisuustieteiden tutkimuskeskus PLURAL (80 tutkijaa, joista 11 yhteisiä Narraren kanssa), Lasten terveyden tutkimuskeskus (61 tutkijaa; hyvin epävarma tieto) ja Transnationaalisuuden tutkimuskeskus TRANSIT (61 tutkijaa). Kaikki ilmoitetut tutkijat mukaan laskien selvästi pienin tutkimuskeskus on Rokotetutkimuskeskus (6 tutkijaa) ja suurin Lapsuuden, nuoruuden ja perheen tutkimuskeskus PERLA (107 tutkijaa).

Niiden tutkijoiden määrän perusteella, jotka tutkimuskeskuksen ilmoituksen mukaan katsovat keskuksen ensisijaiseksi affiliaatiokseen, Tutkimuskeskukseen kuuluu keskimäärin 36 tutkijaa (mediaani 34). Tutkimuskeskukset ovat kaikissa tiedekunnissa keskimäärin varsin samankokoisia.

## 7. Arviointisuunnitelman täsmentäminen ja tutkimuskeskusten itsearviointi

Arviointisuunnitelman mukaan yliopiston oli tarkoitus koota tietoa tutkimuskeskuksiin kuuluviksi ilmoitettujen henkilöiden julkaisutoiminnasta ja täydentävästä tutkimusrahoituksesta ja tarkistuttaa tutkijoilla, mitkä julkaisut on tuotettu tutkimuskeskuksen piirissä (eli mitä voitaisiin lukea tutkimuskeskuksen tieteelliseksi tuotokseksi). Yliopistopalveluissa tehtiin toukokuun 2017 alussa rekisterihakuja ja koelaskelmia, jotka osoittivat, että luotettavan aineiston kokoaminen tulisi olemaan erittäin työvaltaista.

Tiedekuntien luettelot tutkimuskeskuksiin kuuluvista tutkijoista saatuaan tutkimuksen kehittämispäällikkö Markku Ihonen totesi toukokuun 2017 puolivälissä, ettei tutkimuskeskusten tuottavuutta aivan ilmeisesti pystyttäisi arvioimaan objektiivisesti aiotulta pohjalta eli bibliometrisin analyysein. Ensiksikin tutkimuskeskuksiin kuuluvia henkilöitä osoittautui olevan todella paljon (osa kuului kahteen tai kolmeen tutkimuskeskukseen). Toiseksi luonnontieteiden tiedekunnassa melkein jokainen tutkija kuuluu CIS-tutkimuskeskukseen (Research Center for Information and Systems). Ainakin

näiltä osin näytti mahdollomalta saada luotettaviksi vertailuaineistoksi samojen alojen tutkijoita, jotka eivät kuuluisi tutkimuskeskuksiin. Kolmanneksi karkeakin bibliometrinen tiedon keruu ja analyysi vaatisi paljon käsityötä, myös tutkimuskeskusten tutkijoilta. Ja kun nimenomaan tutkijoiden pitäisi ratkaista tapaus tapaukselta, mitkä tuotoksensa he itse lukisivat kunkin tutkimuskeskuksen piiriin, oli epäiltävissä, ettei vastauksia saataisi kattavasti.

Julkaisujen tilastoinnin ja vertailun ongelma koski luonnollisesti myös tutkimusrahoitusta. Tilannearvion pohjalta vararehtori Seppo Parkkila lähetti tiedekunnille ja tutkimuskeskuksille 17.5.2017 kirjeen, jossa ilmoitti tutkimuskeskusten arviointisuunnitelmaa täsmennettävän siten, että ”yliopistopalvelut ei tätä arviointia varten kerää rekisteritietoa tutkijoiden julkaisuista eikä heille myönnetystä tutkimusrahoituksesta”.

Vararehtorin kirjeeseen liittyi itsearviointilomake, jolla kunkin tutkimuskeskuksen tuli esittää tiedot tai arvionsa keskuksen organisoitumisesta, keskuksen toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta, verkostoitumisesta, keskuksen vaikutuksesta tutkimuksen laadun nostamiseen, keskuksen tuottavuudesta (korkeatasoiset julkaisut ja merkittävä täydentävä tutkimusrahoitus) ja yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Lisäksi tutkimuskeskuksia pyydettiin kertomaan lomakkeella tarpeistaan ja odotuksistaan (yliopistolta ja tiedekunnalta) ja tekemään ehdotuksia tutkimuksen organisoimisesta Tampereen uudessa yliopistossa. Lomakkeen viimeiseen kysymykseen pyydettiin dekaanin tai varadekaanin vapaamuotoista arviota tutkimuskeskuksesta sekä kehittämisehdotuksia tutkimuksen organisoimiseksi.

Itsearviointilomakkeet palautettiin täytettyinä tutkimuksen kehittämispäällikölle kesäkuun puoliväliin mennessä.

## 8. Vierailut tutkimuskeskuksissa

Vararehtori Seppo Parkkila ja tutkimuksen kehittämispäällikkö Markku Ihonen vierailivat 24.4.–5.6.2017 tiedekunnissa tutustumassa kaikkiin tutkimuskeskuksiin. Ihosen 12.4.2017 tiedekunnille ja tutkimuskeskuksille lähettämässä kirjeessä annettiin vierailua koskevia tietoja ja ohjeita. Tarkoituksena oli ”tutustua tutkimuskeskusten toimintaan ja kuulla niiden ajatuksia, kokemuksia ja mahdollisia kehittämisehdotuksia”. Ohjeen mukaisesti tiedekunnat varasivat kullekin vierailulle noin tunnin ajan, ja dekaani tai varadekaani oli paikalla kaikissa tapaamisissa (viestintätieteiden tiedekunnan tutkimuskeskusten tapaamisessa paikalla olivat tavallisesti dekaanin lisäksi molemmat varadekaanit). Tapaamisiin osallistui 1–6 keskuksen tutkijaa. Eturauhassyövän tutkimuskeskuksen, Keliakiatutkimuskeskuksen ja Lasten terveyden tutkimuskeskuksen tapaamisissa paikalla olivat kuitenkin vain kulloisenkin keskuksen johtaja, varadekaani ja hallintopäällikkö.

Vierailun aluksi tutkimuskeskuksen johtaja esitteli annetun ohjeen mukaisesti ”tutkimuskeskuksen tarkoitusta, organisaatiota ja toimintaa enintään viidentoista minuutin ajan”. Muutamat esittelyt venyivät yli puolen tunnin pituisiksi. Näin kävi erityisesti, jos kaikki keskuksen kuuluvat tutkimusryhmät esittäytyivät erikseen. Vararehtori Parkkila totesi omassa alkupuheenvuorossaan, että vierailu kannattaa nähdä yhteisenä oppimisprosessina, jonka on tarkoitus kantaa hedelmää Tampere3-työssä. Tutkimuskeskuksen toivottiin kertovan, miten keskus toimii ja miten se kokee onnistuneensa.

Ihonen kirjoitti tapaamisista muistiinpanot, joita on hyödynnetty tämän raportin laatimisessa.

Parkkila ja Ihonen olivat laatineet karkean kyselyrunгон vierailuja varten. Kaikilta keskuksilta edellytettiin niiden 1) organisaation ja 2) toiminnan lyhyt kuvaus sekä 3) arvio tutkimuskeskuksena toimimisen hyödyistä. Muita keskustelun teemoja olivat 4) tutkimuskeskuksen talous, 5) viestintä, 6) tuki- ja palvelut ja 7) yhteistyöverkostot (etenkin Tampereen teknillisen yliopiston ja Tampereen ammattikorkeakoulun kanssa) sekä 8) tulevaisuudennäkymät. Kaikille varattiin mahdollisuus esittää 9) toiveita tutkimuksen organisoimiseksi Tampereen uudessa yliopistossa. Alle on koottu näiden teemojen mukaan keskeisiä asioita käydyistä keskusteluista.

Niin kuin aiemmin on todettu, Johtamiskorkeakoulussa (JKK) ei ole tutkimuskeskuksia. Osana arviointiprosessia Parkkila ja Ihonen kävivät lopuksi JKK:ssa keskustelemassa tiedekunnan johdon ja

tutkijoiden kanssa tutkimuksen organisoimisesta. Raportin lopussa on lyhyet muistiinpanot vierailusta.

## 8.1. Tutkimuskeskusten sisäinen organisoituminen

Rehtorin 12.4.2011 vahvistamien tutkimuskeskusten periaatteiden ja kriteerien mukaan keskuksella tulee olla yksikön johtajan (dekaanin) nimittämä johtaja, ja keskuksen organisaatio on kuvattava esityksessä uudeksi tutkimuskeskukseksi. Kaikilla tutkimuskeskuksilla on johtaja ja ilmeisesti myös varajohtaja. Kaikilla on myös johtokunta tai ohjausryhmä ja ainakin Gerontologian tutkimuskeskuksella (GEREC) lisäksi kansainvälinen tieteellinen neuvottelukunta.

Useimpien tutkimuskeskusten johtajat toimivat tehtävässään oman työn ohessa. Ainakin osalle on työsuunnitelmassa allokoitu aikaa keskuksen johtamiseen. Tutkivan teatterityön keskuksella (T7) on sekä operatiivinen johtaja (yliopistonlehtori) että tutkimusjohtaja (varadekaani).

Useimmille tutkimuskeskuksille esitettiin kysymys, millainen on tutkimuskeskukseen jäseneksi hyväksymisen prosessi. Käytössä on kaksi pääasiallista mallia: kun hakija – tutkija tai tutkimusryhmä – ottaa yhteyttä keskuksen johtajaan, tämä itse tai johtokunta päättää hyväksymisestä. Epämuodollista menettelyä noudatetaan mm. CIS:ssä (Research Center for Information and Systems), Narraressa (Centre for Interdisciplinary Narrative Studies), WRC:ssä (Työelämän tutkimuskeskus) sekä PERLA:ssa (Lapsuuden, nuoruuden ja perheen tutkimuskeskus). Sen sijaan esimerkiksi Triviumissa (Tampere Centre for Classical, Medieval and Early Modern Studies) edellytetään hakemusta ja johtokunnan hyväksyntää. GEREC:llä on etukäteen laaditut hyväksymiskriteerit, ja johtaja tekee hyväksymispäätöksen vertaamalla hakemusta niihin.

Rokotetutkimuskeskus on organisoitunut nasevasti ja selvärajaisesti. Se on aina toivonut autonomiaa ja myös toiminut verrattain itsenäisesti tiedekunnassa (tieteenalayksikössä) – jopa niin, että hallinnollinen työ hoidetaan mahdollisimman paljon oman väen voimin. Muut lääketieteen ja biotieteiden tiedekunnan tutkimuskeskukset puolestaan edustavat väljää organisoitumista ja matalaa hierarkiaa. Kysymys tutkimuskeskukseen kuulumisesta ei keskustelujen perusteella ole niille kovin relevantti.

Kaikissa tutkimuskeskuksissa ei annettu selvää vastausta kysymykseen keskuksen jäseneksi ottamisesta. Etenkin Tiedon, tieteen, teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskus (TaSTI) korosti jäsenyysspolitiikkansa joustavuutta ja liberaaliutta. TaSTI:n organisoitumisesta ei vierailukeskustelussa muodostunut selvää kuvaa, ja kesällä 2012 muodostettu keskus ei vielä yhdistä vahvasti kaikkia tutkimusryhmiä. Verkostomaiset tutkimuskeskukset ovat jo lähtökohtaisesti verrattain liberaaleja jäsenyysspolitiikassaan.

Yleisesti ottaen tutkimusryhmään kuuluminen identifioi tutkijoita vahvemmin kuin tutkimuskeskukseen kuuluminen – etenkin aloilla, joilla tutkimus perinteisesti tapahtuu ryhmissä. TRIM:ssä ilmenee jopa hienoista jännitettä verrattain itsenäisten ryhmien ja tutkimuskeskuksen välillä. Monet keskuksat korostavat tutkijalähtöisyyttä top down -organisoitumisen sijaan.

Osa tutkimuskeskuksista luonnehtii itseään pikemmin tutkijoiden verkostoksi kuin varsinaiseksi tutkimuskeskukseksi. Selvästi verkostomaisia ovat TRANSIT, PERLA, Narrare, PLURAL ja Trivium. Myös Tampereen yliopiston ja Jyväskylän yliopiston yhteinen Gerontologian tutkimuskeskus luonnehtii itseään yhteistyöverkostoksi; sellaisena sitä on kuitenkin pidettävä verrattain järjestäytyneenä (esim. oma kesäkoulu, aktiivinen tiedotustoiminta ja tieteellinen neuvottelukunta). Toisin kuin muut tutkimuskeskukset, GEREC on perustettu yliopistojen rehtorien käynnistämän selvitystyön pohjalta. Tosiasiassa Tampereen ja Jyväskylän tutkijat olivat tehneet jo pitkään tiivistä yhteistyötä ja esittivät yliopistojen johdolle sen institutionaalistamista.

Kaikki tutkimuskeskukset ovat monitieteisiä, ja hyvin monet toimivat niin Tampereen yliopiston edellisessä kuin nykyisessäkin organisaatiossa yksikkörajojen yli. Eniten oman tiedekunnan sisäisiä tutkimuskeskuksia on lääketieteen ja biotieteiden tiedekunnassa. Toisaalta nekin ulottuvat usein moniammatillisina verkostoina vähintään yliopistosairaalaan, ja yhteistyötä tehdään niin ikään toisten yliopistojen saman aihepiiriin asiantuntijoiden kanssa.



## 8.2. Tutkimuskeskusten toiminta

Rehtorin 12.4.2011 vahvistamien tutkimuskeskusten periaatteiden ja kriteerien mukaan ”tutkimuskeskus on yksikön toimintaa” ja sillä tulee olla ”yhteinen tutkimusohjelma tai toimintasuunnitelma”. Käytännössä tutkimuskeskusten toimintaa ei ole aina helppoa erottaa tutkimusryhmien toiminnasta. Tutkimuskeskuksen spesifinä toimintana vierailuilla mainittiin yleensä etenkin tutkimusryhmien yhteistyö ja usein myös koordinointi. Hyvin monet tutkimuskeskukset järjestävät lisäksi seminaareja, tieteellisiä konferensseja, tieteellisten julkaisujen kirjoittamista tukevia työpajoja ja luentosarjoja sekä organisoivat ulkomaisten tutkijoiden vierailuja.

Ulkopuoliset tahot osaavat hyödyntää joidenkin tutkimuskeskusten erityisosaamista. Esimerkiksi COMET on alun alkaen hankkinut runsaasti ulkopuolista tutkimusrahoitusta, ja kytkeä journalistikannan ammattikenttään on yhä vahva. Maahanmuuttovirasto Migri ja Kirkon ulkomaanapu ovat hyödyntäneet TRANSIT-tutkimuskeskuksen osaamista. CIS-, TRIM- ja TAUCHI-tutkimuskeskuksilla on perinteisesti laajat ja tiiviit yhteydet yritysmaailmaan. Kehittämistutkimusta tehdään kaikissa lääketieteen ja biotieteiden tiedekunnan tutkimuskeskuksissa sekä Työelämän tutkimuskeskuksessa (WRC).

Muutamilla tutkimuskeskuksilla on omia laboratorioita, joita voidaan hyödyntää myös maksupalvelutoiminnassa. Pitkälle kehittynyt oma infrastruktuuri on Rokotetutkimuskeskuksella (laboratoriot, Rokotuslinikka, Vaccine Development Unit), COMET:lla (yli kymmenen laboratoriotilan kokonaisuus) ja TAUCHI:lla (seitsemän laboratorion kokonaisuus). CIS-keskuksen käytössä on virtuaalimodellisuuslaboratorio.

Ilmeisesti kaikilla tutkimuskeskuksilla on yhteys tohtorikoulutukseen, vaikka yliopistossa ei ole yhtään tohtoriorhjelmaa, joka rajautuisi sisällöllisesti johonkin tutkimuskeskukseen. Joissakin keskuksissa työskentelee lukuisia väitöskirjatutkijoita.

## 8.3. Arviot tutkimuskeskuksena toimimisen hyödyistä

Rehtorin 12.4.2011 vahvistamien tutkimuskeskusten periaatteiden ja kriteerien mukaan keskusten tavoitteena on ”edistää tutkimuksen tekemistä, parantaa tutkimuksen edellytyksiä ja näkyvyyttä sekä lisätä tutkijoiden välistä vuorovaikutusta”, ja niiden tulee ”rohkaista uuteen tutkimukseen, edistää sen jatkuvuutta, luoda tutkijoille uramahdollisuuksia sekä vahvistaa yksikön jatkokoulutusta”. Lisäksi ”tutkimuskeskus vahvistaa ja profiloi yksikön tutkimusta eli on yksikön strategian mukainen ja vahvistaa yksikön tutkimusohjelmia”.

Vierailuilla kaikilta tutkimuskeskuksilta kysyttiin niiden omaa arvioita hyödyistä, joita koituu tutkimuskeskukseksi järjestäytymisestä. Useimmin esiin nousi keskuksen merkitys yhteistyön mahdollistamisessa ja rikastuttamisessa sekä täydentävän tutkimusrahoituksen hakemisessa. Kun tutkijat ja tutkimusryhmät toimivat keskinäisessä vuorovaikutuksessa, syntyy uusia tutkimus- ja hankeideoita, ja kaikenlainen tieto ylipäättään kulkee paremmin. Esimerkiksi COMET-tutkimuskeskusta moni tutkija pitää tärkeänä työyhteisönään.

Rehtorin perustaman tutkimuskeskuksen arvellaan toimivan rahoittajalle selvänä viitteenä siitä, että yliopisto pitää keskuksen harjoittamaa tutkimusta tärkeänä. Keskus muodostaa myös luontevan yhteisön tutkimusrahoituksen hakemiseksi, tai ainakin sen piiristä on luontevaa koota tutkijoita laatimaan yhteisiä hakemuksia.

Moni tutkimuskeskus mainitsi hyödyiksi yhteyden tohtorikoulutukseen. Etenkin lääketieteen ja biotieteiden tiedekunnan tutkimuskeskukset painottivat keskuksia ylipäättään nuorten tutkijoiden rekrytoinnin, esiin nousemisen ja kehittymisen foorumeina. Yleisemmin tutkimuskeskukset nähtiin tutkijoiden yksinäisyyden, erillisyyden ja irrallisuuden vähentäjinä.

Joillakin vierailuilla yleisten hyötyjen lisäksi keskusteltiin erityisestä yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Esimerkiksi Keliakiatutkimuskeskuksella on vaikutusta käypä hoito -suositusten uudistamiseen, gluteenituotteiden määrittelyyn, diagnosointikriteerien kehittämiseen ja nimikkeistön yhtenäistämiseen. Keskuksen piirissä on tuotettu myös alan oppikirja.



Useimmat tutkimuskeskukset toimivat tiedekunnissa omana tulosityksikkönään tai kustannuspaikkanaan, ja keskusteluissa tätä pidettiin myönteisenä: keskuksen tutkijoiden ja tutkimusryhmien hankkimat rahat ohjautuvat keskukselle, jolla on ainakin jonkin verran valtaa päätettäessä rahojen käytöstä. Esimerkiksi jotkin viestintätieteiden tiedekunnan tutkimuskeskukset ovat hankkineet omia tutkimusinfrastruktuureja ja rahoittavat niiden ylläpitoa. Rokotetutkimuskeskus tuntuu olevan taloudellisesti paitsi omavarainen myös varsin autonominen. Olennaista on, että rokotekehitystyö tuottaa rahaa tutkimukselle.

Tutkimuskeskuksen resurssit ovat yksittäisen tutkimusryhmän resursseja suuremmat, minkä lisäksi se edustaa suurempaa jatkuvuutta. Yksittäinen tutkimusryhmä voi lakastua nopeasti, jollei menesty rahoitushaussa.

Joillakin vierailuilla korostettiin tutkimuskeskusten brändiarvoa: tutkimuksen hyvää mainetta ja näkyvyyttä. Tämä kytkeytyy usein tutkimusyhteisön ainutlaatuisuuteen Suomessa tai jopa koko maailmassa. Tutkimuskeskusten edustajat arvelivat, että brändi houkuttelee tutkijoita muualta, auttaa löytämään samojen kysymysten parissa työskenteleviä tutkijoita ja tekee tutkimuskeskuksesta kiinnostavan yhteistyökumppanin tutkimusprojekteihin. Muun muassa TAPRI-, TRANSIT- ja COMET-tutkimuskeskuksiin on oltu yhteydessä myös muilta tahoilta (ministeriöt, Maahanmuuttovirasto, Yleisradio, UNESCO, yritykset) keskuksen tunnettuuden vuoksi. Jotkin verkostomaiset keskukset kuitenkin sanoivat suoraan, etteivät näe tällaista merkitystä.

Vierailuilla ei suoraan kysytty, miten tietoista brändityöskentelyä tutkimuskeskukset harjoittavat. Se kävi ilmi, että vain osa keskuksista pitää itsestään selvänä tutkimuskeskuksen nimen näkymistä sen piirissä tuotetuissa julkaisuissa; osa ei tuntunut tulleen edes ajatelleeksi asiaa.

Tutkimuskeskukset vastasivat melko varovasti kysymykseen keskusten vaikutuksesta tutkimuksen ja sen tulosten tieteelliseen laatuun. Aivan ilmeisesti tiedostetaan, että asia on hyvin monisyinen ja mutkikas.

Keskusteluissa tutkimuskeskusten edustajat kaiken kaikkiaan arvioivat, että tutkimuskeskuksista on merkittävää hyötyä. Poikkeuksen muodosti PLURAL-tutkimuskeskus, jonka vaikutusta arveltiin olevan vaikeaa todentaa – osittain keskuksen laajuuden, osittain sen piirissä harjoitetun tutkimuksen epätasaisuuden vuoksi. PLURAL:n edustajat kuitenkin arvioivat keskuksista olevan hyötyä tieteenalarajojen ylittämisessä, tamperelaisen tutkimuksen näkyvyydessä, rahoitushaussa ja kumppanuuksien solmimisessa.

### 8.4. Tutkimuskeskusten talous

Useimmat tutkimuskeskukset toimivat tiedekunnissa omina budjetointiyksikköinä – joko tulosityksikköinä tai kustannuspaikkoina. Rehtorin 12.4.2011 vahvistamien tutkimuskeskusten periaatteiden ja kriteerien mukaan tutkimuskeskus voi olla myös ”yhteenliittymä ilman omaa budjettia”. Joka tapauksessa ”tutkimuskeskuksen talous on osa yksikön [tiedekunnan] budjettia”. Taloudellinen päätöksenteko on siten viime kädessä dekaaneilla. Dekaanit ovat kuitenkin delegoineet monien tutkimuskeskusten johtajille jonkin verran budjettivaltaa.

Kaikki tutkimuskeskuksen toiminta edellyttää resursseja, minimissäänkin johtamiseen tarvittavan työpanoksen verran. Vierailujen perusteella tutkimuskeskuksen johtaminen on otettu huomioon johtajien työsuunnitelmissa.

Tutkimuskeskukset saavat rahoituksensa pääosin täydentävänä tutkimusrahoituksena menestymällä tutkimushankekilpailussa. Moni tutkimuskeskus tiedostaa, että etenkin isojen rahoitusten hakuun on panostettava nykyistä enemmän. Varsinkin PLURAL- ja Narrare-tutkimuskeskusten rahoituksesta merkittävä osa tulee säätiöiltä. Lääketieteen ja biotieteiden tiedekunnan tutkimuskeskukset kokevat EU-raham hakemisen perin työlääksi, etenkin ottaen huomioon kilpailussa menestymisen mahdollisuudet.

Tutkivan teatterityön keskuksen (T7) vierailulla huomautettiin, että yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta merkittävät Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoitukset ovat viime kädessä tiedekunnille tappiollisia; yliopiston olisi hyvä kompensoida tappiota.

TRIM-tutkimuskeskuksen vierailulla käsiteltiin innovaatiotoimintaa ja tutkimuksen kaupallista hyödyntämistä. Tuotekehitystyön ei koeta kuuluvan tutkijoiden tehtäviin. Tuoteideoita kyllä lähtee yrityksiin, mutta taloudellista voittoa niistä ei saada.

Yleinen huolenaihe on, että täydentävän rahoituksen määrä vaihtelee vuosittain, joskus merkittävästikin, mikä heijastuu suoraan tutkimuskeskuksen toimintaan. Monet tutkimuskeskukset toivovatkin parempaa taloudellista vakautta ja sitä, että yliopisto tai tiedekunta osoittaisi virallisesti hyväksytyille keskukselle edes jonkin verran toimintarahaa. Käyttörahojen puutteesta tai vähäisyydestä puhuttiin vierailuilla usein. Esimerkiksi Triviumin edustajat toivoivat lisäksi, että yliopisto tukisi hankehakuja erillisellä valmistelurahalla. Toisaalta yleisesti toivotaan mahdollisuutta käyttää resursseja vapaammin, jopa kokonaan erillään tiedekunnan budjetista. Johtajat, joilla ei ole käytössään taloudellisia resursseja, kokevat seikan vaikeuttavan johtamista.

Rokotetutkimuskeskuksella on ollut jo pitkään taloudellisesti hyvin merkittäviä sopimuksia ulkomaisen lääkealan yritysten kanssa. Keskuksen edustajat korostavat rokotekehittelyn tuottaman rahan mahdollistavan myös korkeatasoisen tutkimustoiminnan. Myös TAUCHI:lla on rahallisesti huomattavia sopimuksia yritysten kanssa.

Eräiden vierailujen yhteydessä nostettiin kriittisesti esiin Suomen Akatemian ja yliopistojen vuodesta 2009 lähtien soveltama kokonaiskustannusmalli. Se vaikuttaa rahoituksen hakemiseen, rahoituspäätöksiin, rahoituksen käyttöön ja rahoituksen käytöstä raportointiin. Malli ei ole tutkijoille täysin läpinäkyvä, ja sen koetaan haittaavan reilua kilpailua tutkimus- tai kehitysprojekteista.

Joillakin tutkimuskeskuksilla on omia maisteriohjelmiä, jotka toki muodollisesti ovat osa tiedekunnan opetustarjontaa. Työelämän tutkimuskeskus (WRC) pohtii mahdollisuutta rakentaa osasta opintojaksoja maksullisia koulutuspaketteja.

COMET- ja TRANSIT-tutkimuskeskusten vierailuilla esitettiin ajatus, että tutkimuskeskukset voisivat saada osan tiedekunnalle palautettavista yliopiston overhead-rahoista. TaSTI:ssa ollaan samoilla linjoilla. TRANSIT:n edustajat toivoivat lisäksi, että rahaa voitaisiin siirtää seuraavalle vuodelle, etenkin tukemaan nivelkohdan ylittämistä.

Yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa pitkään jo ennen nykyistä tutkimuskeskusmallia toimineet Työelämän tutkimuskeskus (WRC), Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus (TAPRI) ja Tiedon, tieteen, teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskus (TaSTI) ovat viime vuosina menettäneet taloudellista autonomiaansa ja kokevat puskurien ja käyttörahan vähyyden haittaavan toimintaansa.

### 8.5. Tutkimuskeskusten viestintä

Tutkimuskeskusten viestinnästä ei ole annettu yhteisiä ohjeita, eikä vierailuilla kysytty asiasta järjestelmällisesti. Aihe nousi kuitenkin usein esille, mikä on luontevaa, kun tutkimuskeskuksilla tavoitellaan myös tutkimuksen näkyvyyttä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Jotkin tutkimuskeskukset saatetaan tuntea paremmin yliopiston ulkopuolella kuin yliopiston sisällä. Asia nousi esiin PERLA- ja TAPRI-vierailuilla. Verkostomaisen PERLA:n erityinen haaste on se, miten tutkimusalojen ja -aiheiden moninaisuus saadaan näkyviin esimerkiksi verkkosivuilla.

Kaikilla tutkimuskeskuksilla on verkkosivut, ja monet kertoivat juuri uudistavansa sivujaan. Ilmeisesti useimmilla on käytössään myös tutkijoiden sähköpostilista. Suuri osa tutkimuskeskuksista viestii paljon sosiaalisen median, etenkin Facebookin, Twitterin ja blogien, kautta. Narrare-tutkimuskeskuksen tutkijat osallistuvat lisäksi aktiivisesti alan termityöhön wiki-alustalla. Triviumin ja GERIC:n tutkijat korostivat nykyaikaisen monipuolisen viestinnän välttämättömyyttä, ja GERIC:n edustaja luonnehti yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttamaan pyrkiviä keskuksen tutkijoita suorastaan ”julkisuushakuisiksi väeksi”.

Kaikille kysymys brändistä ja julkisuudesta ei kuitenkaan ole itsestään selvä. Eturauhassyövän tutkimuskeskuksen edustaja piti ajatusta jopa vieraana ja pohti, mikä olisi keskuksen sanoma, jota pitäisi viestiä julkisuuteen. Keliakiatutkimuskeskus puolestaan kertoi kommunikoivansa enimmäkseen potilasjärjestön kanssa

## 8.6. Tutkimuskeskusten tarvitsemat tukipalvelut

Joillakin vierailuilla tutkimuskeskuksilta kysyttiin niiden yliopistolta tarvitsemista tukipalveluista. Useimmin esiin nousivat talouspalvelut ja tutkimuspalvelut. Budjettisuunnittelussa tutkimuspalvelujen koetaan yleensä auttavan riittävästi. Parempaa tukea tarvitaan kansainvälisen tutkimusrahoituksen hakemisessa.

Yleiskuvaksi keskusteluista muodostuu, että yliopistossa on totuttu yhteisiin tukipalveluihin eikä enää kaivata niin paljon tiedekunnan tai tutkimuskeskuksen omia palveluita kuin 2010-luvun alussa. Lääketieteen ja biotieteiden tiedekunnan tutkimuskeskusten erityistarpeisiin kuuluu sairaalan tutkimuslupien hankkiminen, missä yliopiston palvelut eivät auta juurikaan. Keliakiatutkimuskeskus pitää lisäksi ongelmallisena Arvo-rakennuksen laboratoriopalvelujen organisointia siltä osin, että tekninen henkilökunta on ulkoistettu LAS:iin eivätkä tutkimuskeskukset lähtökohtaisesti saa itse palkata laboranttejaan.

Rokotetutkimuskeskus on tutkimuspalvelujen suhteen varsin itsenäinen. Keskus kokee, että ”paperihommat osataan” keskuksessa parhaiten ja tehdään nopeammin kuin yliopistopalveluissa tehtäisiin. Tämä koskee erityisesti IPR-asioita. Rokotetutkimuksessa välttämättömät eläinkokeet on tois-  
taiseksi jouduttu tekemään Turussa.

## 8.7. Tutkimuskeskusten yhteistyöverkostot (etenkin Tampereen teknillisen yliopiston ja Tampereen ammattikorkeakoulun kanssa)

Tampere3-prosessia pidetään tutkimuskeskuksissa yleensä myönteisenä asiana. Vierailujen yhteydessä mainittiin toistuvasti Tampereen teknillinen yliopisto (TTY) mutta ei Tampereen ammattikorkeakoulua (TAMK). Ainakin vastikään perustettu Sydän- ja verisuonitautien tutkimuskeskus tekee kuitenkin TAMK:n kanssa yhteistyötä, ja vierailulla oli mukana TAMK:n edustaja.

TAUCHI-tutkimuskeskus on tehnyt tiivistä yhteistyötä TTY:n tutkijoiden kanssa kymmenen vuotta, ja yliopistoilla on yhteinen Human-Technology Interaction -maisteriohjelma. Tutkivan teatterityön keskuksen keskeinen yhteistyöelin on Äänentutkimuksen verkosto. Keskus sanoo tehneensä yhteistyötä TTY:n kanssa alusta asti. Tuore Sydän- ja verisuonitautien tutkimuskeskus sanoo olevansa ”vahvasti Tampere3-yhteensopiva”. Eturauhassyövän tutkimuskeskus näkee Tampere3-prosessin madaltavan turhia seiniä. Työelämän tutkimuskeskus on vastikään tehnyt ehdotuksen integroivasta työelämäntutkimuksesta Tampere3:ssa.

Luonnontieteiden tiedekunnan CIS-tutkimuskeskus näkee, että sen osaamista voitaisiin hyödyntää Tampere3:ssa paljon nykyistä enemmän. CIS-keskuksen yhteistyö samaan tiedekuntaan sijoitetun Soveltavan tilastotieteen ja data-analytiikan keskuksen (CAST) kanssa ei toimi ihanteellisesti. Työelämän tutkimuskeskus puolestaan näkee Johtamiskorkeakoulussa toimivan tutkimus- ja koulutuskeskus Synergoksen tekevän osittain päällekkäistä työtä. PERLA:n ja Lasten terveyden tutkimuskeskuksen välinen yhteistyö on vähäistä.

Gerontologian tutkimuskeskus on Tampereen yliopiston ja Jyväskylän yliopiston yhteinen, ja yhteistyö on luonnollisesti tiivistä ja monitasoista.

Lähes kaikki tutkimuskeskukset kertoivat, että niiden kansainväliset yhteydet rakentuvat yksittäisten tutkijoiden, eivät niinkään keskuksen, kautta.

## 8.8. Tutkimuskeskusten tulevaisuudennäkymät

Vierailujen yhteydessä tutkimuskeskusten edustajat esittivät monenlaisia ajatuksia keskusten tulevaisuudesta. Suurin osa tutkimuskeskuksista mainitsi olevansa ainutlaatuinen Suomessa, jotkin jopa koko maailmassa. Kaikki lähtivät siitä, että heidän edustamansa tutkimuskeskus jatkaa lähivuodet toimintaansa ainakin suunnilleen nykyisellään.

Lasten terveyden tutkimuskeskus ja PLURAL tiedostivat paljon kehittämistarpeita. Edellinen piti välttämättömänä muun muassa muodostaa selvän käsityksen tutkimusinfrastruktuureista.

Rokotetutkimuskeskus on joutunut tulemaan toimeen aiempaa pienemmällä rahoituksella – muun muassa siksi, että sikainfluenssarokote Pandemrixin aiheuttamat narkolepsiatapaukset ovat vaikuttaneet rokotekehittelyyn ja myös mielikuvaan rokotteista – mutta ei ole tuottanut tappiota. Tulevaisuudennäkymät ovat myönteiset, ja hiirikokeiden aloittamista Tampereen yliopistossa tervehditään ilolla. Hyvin luottavainen on myös uusi Sydän- ja verisuonitautien tutkimuskeskus, joka tähtää alansa johtavaksi julkaisijaksi. Keskus haluaa panostaa erityisesti nuorten tutkijoiden kasvattamiseen.

COMET-tutkimuskeskus niin kuin koko viestintätieteiden tiedekunta on ollut vuoden 2017 alusta liikkeessä, kun yliopiston edellisessä organisaatiossa kolmeen tieteenalaysikköön kuuluneita tieteenaloja ja tutkimuskeskuksia on integroitu yhteen. Tutkivan teatterityön keskus ei usko sen liittymisen COMET-keskukseen olleen eduksi, vaan yliopisto tarvitsee nimenomaan yhden kulttuurin ja taiteen alojen tutkimuskeskuksen.

Tutkimuskeskukset menestyvät tutkijoiden varassa. Joissakin tutkimuskeskuksissa ollaan huolissaan tutkimuksen jatkuvuudesta senioritutkijoiden väistyessä. Työelämän tutkimuskeskuksen kaksi professoria on eläköitynyt äskettäin, ja nykyinen johtaja jäänee eläkkeelle kuluvana vuonna. Myös TaSTI:n johtaja on eläköitymässä. TRIM-tutkimuskeskuksessa kahden ja TAUCHI:ssa yhden tutkimusryhmän johtajat ovat juuri jääneet eläkkeelle.

Narrare-tutkimuskeskus toivoo, että keskukseen voitaisiin rekrytoida koordinoititehtäviin väitöskirjatutkija tai post doc -vaiheen tutkija. Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus toivoo, että keskukseen olisi mahdollista rekrytoida ainakin avainhenkilökunta pysyviin työsuhteisiin nykyisten viiden vuoden työsuhteiden asemesta.

Kriittisimmin tulevaisuuteensa suhtautuu PLURAL-tutkimuskeskus. Nykyinen toimintamalli, jossa kaikki tutkijat kuuluvat johonkin kolmesta tutkimusohjelmasta, ei ole osoittautunut toimivaksi. Toisaalta malli ”yksi hanke = yksi tutkimusryhmä” ei niin ikään tunnu järkevältä, koska rakenne purkautuu hankkeen päättyessä.

PERLA:n edustajat pohtivat tulevaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia monelta kannalta: mitä ylipäätään on tutkimuskeskus, millaista identiteettiä se tuottaa tutkijoille, miten hankkeiden tulisi kuulua keskukseen ja miten keskuksen kaikki tutkimusalueet saadaan näkyviksi?

Myös GEREC-vierailun yhteydessä käytiin monipuolista tulevaisuuskeskustelua, jossa käsiteltiin muun muassa vanhenemisen tutkimuksen näkymistä yliopistossa ja sen strategiassa, keskuksen johtamismallin suoraviivaistamista (ohjausryhmän ja kansainvälisen tieteellisen neuvottelukunnan mahdollista yhdistämistä), tutkijoiden rekrytointia ja kasvattamista sekä suhdetta uuteen Suomen Akatemian huippuyksikköön.

### **8.9. Tutkimuskeskusten toiveita tutkimuksen organisoimiseksi Tampereen uudessa yliopistossa**

Vierailujen yhteydessä ei esitetty paljoa toiveita siitä, miten tutkimusta tulisi organisoida ylipäätään ja erityisesti 1.1.2019 aloittavassa Tampereen uudessa yliopistossa. Yleisenä käsityksenä tuntuu olevan, että yliopiston tulee sallia organisoitumisessa variaatiota – käytännössä sitä, miten tiukasti tai löyhästi tutkijat liittyvät yhteen tutkimusryhmää suuremmiksi yhteisöiksi.

Yksittäisissä puheenvuoroissa toivottiin byrokratian olevan mahdollisimman vähäistä. Tutkimuksen toivotaan kiinnittyvän opetukseen, erityisesti tohtorikoulutukseen. Tutkijoiden ja tutkimuksen halutaan näkyvän yliopiston organisaatiossa. Tutkijoiden roolia yliopiston päätöksenteossa halutaan vahvistaa. Tärkeää olisi kutsua tutkimuskeskusten edustajia pöytiin, joissa valmistellaan ja päätetään yhteisistä asioista.

## 9. Itsearviointit

Vararehtori Seppo Parkkilan 17.5.2017 lähettämässä kirjeessä tiedekunnille ja tutkimuskeskuksille pyydettiin keskuksia täyttämään itsearviointilomake, jolla ne esittäisivät tietoja ja arvioita organisoitumisestaan, toimivuudestaan ja tarkoituksenmukaisuudestaan, verkostoitumisestaan, keskuksen vaikutuksesta tutkimuksen laadun nostamiseen, keskuksen tuottavuudesta (korkeatasoiset julkaisut ja merkittävä täydentävä tutkimusrahoitus) sekä yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Lisäksi toivottiin tutkimuskeskusten kertovan tarpeistaan ja odotuksistaan sekä tekevän ehdotuksia tutkimuksen organisoimisesta.

Itsearviointilomakkeet palautettiin täytettyinä tutkimuksen kehittämispäällikölle Markku Ihoselle ke- säkuun puoliväliin mennessä. Alla olevan koonti on hänen laatimansa. Tiettyjen tutkimuskeskusten mainitseminen kunkin kysymyksen yhteydessä pyrkii havainnollistamaan käsiteltävää asiaa eikä tar- koita sitä, etteikö yhdelläkään mainitsematta jääneellä tutkimuskeskuksella olisi samoja tai vastaa- vanlaisia ominaisuuksia tai toimintoja. Keskusten vastaukset vaihtelevat paljon laajuudeltaan ja yk- sityiskohtaisuudeltaan, eikä järjestelmällistä ja aukotonta koontia olisi ollut mahdollistakaan tehdä.

### 9.1. Tutkimuskeskusten organisoituminen

Lomakkeen apukysymyksillä huomiota kohdennettiin tutkimuskeskuksen

- hallinnolliseen sijaintiin
- strategiaan
- johtamiseen
- erityisiin resursseihin
- viestintään
- hyödynnettäviin palveluihin

Harvat vastaukset kattavat kaikki nämä näkökulmat. Johtamisjärjestelmän kuvaukset eivät ole yleensä järjestelmällisiä (rakenne, roolit, vastuut), eikä monista vastauksista käy ilmi se, onko tutki- muskeskuksella omaa strategiaa, toimintaohjelmaa tai vastaavaa.

Monet keskuksat kertovat – ehkä arvioinnin aktivoimana – että strategia tai sen päivitys on tekeillä. Itsearviointivastauksissa on strategisia muotoiluja keskusten tehtävistä ja tavoitteista. Erityisesti uu- den laajan ja poikkeuksellisen monialaisen viestintätieteiden tiedekunnan tutkimuskeskuksilla stra- tegian päivityksen tarve näyttää olevan ajankohtainen. Sama koskee merkittäviä muutoksia koke- nutta TaSTI:a. Molemmilla tahoilla asia on tiedostettu. Ajantasainen strategia on vastausten mukaan muun muassa Keliakiatutkimuskeskuksella, Tampereen rauhan- ja konfliktitutkimuskeskuksella (TAPRI), TRIM:llä ja Triviumilla.

Itsearviointivastaukset vahvistavat vierailujen yhteydessä muodostunutta kuvaa tutkimuskeskusten moninaisuudesta. Osa luonnehtii itseään eri alojen ja tiedekuntien, jopa eri yliopistojen, tutkijoiden yhteistyöverkostoksi (erityisesti PERLA, PLURAL, Narrare, Trivium ja TRANSIT), kun taas jotkin ra- jautuvat lähinnä yhteen tiedekuntaan ja jonkin erityisaiheen yhteen tai muutama tutkijaryhmään (etenkin Rokotetutkimuskeskus ja muutkin lääketieteen ja biotieteiden tiedekunnan keskuksat).

Useimmat on sijoitettavissa näiden ääripäiden väliin. TAPRI luonnehtii itseään hybridiksi: keskus muodostuu olennaisesti verkostosta, mutta toisaalta sillä on henkilökunnan jatkuvuutta edellyttävä oma maisteriohjelmansa ja tohtorikoulutusta. Narraren vastauksessa pohditaan verkostomaisen or- ganisoitumisen etuja:

Koska Narrare toimii verkostomaisesti ja sen yksittäiset tapahtumat ovat lähes aina avoimia kaikille, ei keskusmuotoisuus ole tuonut haittoja, joita tiukemmin rajattu tutkimuskeskus voisi aiheuttaa jakamalla tutkijoita sisä- ja ulkopuolisiin.

Tutkimuskeskukset ovat varsin eri-ikäisiä. Vanhin on TAPRI, jonka perusti Suomen eduskunta vuonna 1969 ja joka liitettiin erillisyyksikkönä Tampereen yliopistoon vuonna 1994. Työelämän tutki- muskeskus WRC perustettiin vuonna 1988 Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteiden tutkimuslai-



toksen yhteyteen. Pitkä historia on myös Tiedon, tieteen, teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskus TaSTI:lla, joka perustettiin Tieteentutkimusyksikkönä vuonna 1990 ja muuttui vuonna 2002 Tieteen-, teknologian ja innovaatiotutkimuksen yksiköksi. COMET käynnistyi vuonna 1996 nimellä Journalismin tutkimusyksikkö. Rokotetutkimuskeskus perustettiin vuonna 2002.

Kaikilla tutkimuskeskuksilla on johtaja (usein nimikkeellä tutkimusjohtaja). Useimmat johtajat ovat Tampereen yliopiston professoreita, jotka hoitavat tehtävää oman toimensa ohessa. Vastauksissa ei juuri täsmennetä, miten tiedekunta allokoii johtajan työpanosta keskukselle. Tampereen yliopiston ja Jyväskylän yliopiston yhteinen Gerontologian tutkimuskeskus valitsee kahden vuoden välein uuden tutkimusjohtajan ja varajohtajan, toisen Jyväskylästä ja toisen Tampereelta. TRANSIT-keskuksen vastauksessa tutkimusjohtajan tehtävät kuvataan melko tarkasti.

Ilmeisesti jotakuinkin kaikissa tutkimuskeskuksissa toimii johtajan tukena johtoryhmä, joka koostuu tavallisesti tutkimusryhmien johtajista. Johtajan ja johtoryhmän keskinäisistä rooleista ja vastuista ei vastauksissa paljoa puhuta; pääteltävissä on, että johtaja hoitaa päivittäisiä operatiivisia asioita ja johtoryhmä käsittelee yleisempiä ja strategisempia asioita. Esimerkiksi TAUCHI:n johtoryhmässä ”muodostetaan yhteinen näkemys ajankohtaisista asioista ja suunnitellaan yhteisiä avauksia”. TRANSIT-tutkimuskeskuksessa johtoryhmän (managerial boardin) tehtävät on eritelty.

Tutkivan teatterityön keskuksen (T7) johtamismalli poikkeaa muista: viestintätieteiden tiedekunnan varadekaani toimii tutkimusjohtajana, minkä lisäksi keskuksella on ”tutkimuksen strategisena operatiivisena johtajana” teatterin ja draaman tutkimuksen ja mediakulttuurin yliopistonlehtori. Pienellä tutkimuskeskuksella ei ole erillistä johtoryhmää, vaan edellä mainitut yhdessä Esitys-teemaryhmän johtajan kanssa ohjaavat keskuksen toimintaa tutkimuksen valiokunnassa. Vastauksen perusteella rakenne on – varsinkin keskuksen kokoon nähden – verrattain mutkikas.

Joissakin keskuksissa toimii lisäksi erityyppisiä sihteereitä, koordinaattoreita ja avustavaa laboratoriohenkilökuntaa – yleensä kuitenkin muun vakinaisen toimensa ohessa. Keliakiatutkimuskeskuksessa on erillinen maksupalvelujohtaja. COMET-tutkimusohjelmalla on tutkimusjohtajan lisäksi osaaikaiset tutkimuspäällikkö ja suunnittelija. TAUCHI on palkannut omilla rahoillaan yhteyspäällikön luomaan ja pitämään yllä yhteyksiä yrityksiin ja valmistelemaan hankkeita näiden kanssa. Jyväskylän yliopisto panostaa GERE:iin maksamalla tutkimusjohtajan, yhden tilastotieteilijän ja tutkimushallinnossa avustavan projektitutkijan palkat sekä myöntämällä käyttörahaa. Tampereen yliopisto ei – rehtorin 12.4.2011 tekemän päätöksen mukaisesti – erikseen rahoita tutkimuskeskuksia, ei myöskään GERE:ä.

Rokotetutkimuskeskuksella on täysipäiväinen johtaja (emeritusprofessori); keskuksella on myös päätoiminen tiedottaja. Keskus toimiikin kokonaan täydentävällä tutkimusrahoituksella, josta edellisten lisäksi maksetaan keskuksen toimistotilojen ja kymmenen eri puolilla Suomea sijaitsevan tutkimuslinikan vuokra sekä koko infrastruktuuri kuten tietoliikenneyhteydet. Keskus on hyvin itsenäinen, mutta kaikki toimihenkilöt ovat virallisesti työsuhteessa Tampereen yliopistoon.

Keliakiatutkimuskeskuksella on lisäksi tarpeen mukaan kokoontuva kansallinen asiantuntijaryhmä (senior advisory board). Narrarella ja GERE:illä on puolestaan johtoryhmän lisäksi kansainvälinen ohjausryhmä.

Rokotetutkimuskeskuksen lisäksi monilla muillakin keskuksilla on epävirallisia tai vähemmän muodollisia foorumeita, joissa keskustellaan tutkimukseen ja sen edellytyksiin liittyviä asioita. Esimerkiksi TRIM-keskuksella on koko henkilöstön TRIM-vartti ideoiden vaihtamiseksi ja ajankohtaisista asioista tiedottamiseksi. COMET-keskuksessa johtajan apuna toimii työvaliokunta, minkä lisäksi pidetään koko henkilökunnan ”työmaakokous” neljästi vuodessa.

Muutamilla muillakin tutkimuskeskuksilla on huomattava oma tutkimusinfrastruktuuri. TAUCHI:lla on kuusi vuorovaikutusteknologiolla varustettua tutkimuslaboratoriota ja laaja valikoima yhteiskäytössä olevia laitteistoja. TRIM-tutkimuskeskuksen Game-tutkimusryhmällä on pelilaboratorio laitteineen ja ohjelmistoineen. CIS-tutkimuskeskuksella on käytettävänä Big Data -laskentalaiteisto, jonka hankinta-aloitteen keskus on aikoinaan tehnyt. Lääketieteen ja biotieteiden tiedekunnan tutkimuskeskusten infrastruktuurit on keskitetty Laboratoriopalveluihin (LAS). Vastauksissa ei mainita kaikkia



keskeisiäkään infrastruktuureja, kuten viestintätieteiden tiedekunnan keskusten hyödyntämiä harjoitustoimitusta, puheopin laboratorioita ja opetusteatteritiloja.

Osa tutkimuskeskuksista harjoittaa merkittävää kaupallista toimintaa. Euromääräisesti arvioiden kärkeä on jo pitkään ollut Rokotetutkimuskeskus ja toisella sijalla TAUCHI. Edellisten tapaan COMET on jo kauan hankkinut ulkopuolista rahoitusta ja toteuttanut tilaustutkimuksia ja kehityshankkeita. Keliakiatutkimuskeskuksella on maksupalvelulaboratorio, joka tuottaa palveluja terveydenhuollon käyttöön.

Vastauksista ei käy ilmi, miten tutkimuskeskukset osallistuvat tiedekunnan johtamiseen ja hallintoon. Ainakin CIS-tutkimuskeskuksella on ollut edustus tieteenalayksikön johtoryhmässä ja eräiden rekrytointien valmisteluryhmissä.

Tutkimuskeskukset viestivät etenkin verkkosivuillaan. Muutamat keskukset kertovat, että verkkosivuja ollaan uudistamassa. Monilla tutkimuskeskuksilla on omat Facebook-sivut, ja uutisia välitetään muillakin yhteisöviestimillä. Ainakin Triviumin ja PERLA:n tutkijat kirjoittavat blogia. Keliakiatutkimuskeskus hyödyntää viestinnässään Suomen Keliakialiittoa ja Keliakia-lehteä. Muun muassa TRANSIT:n ja TAUCHI:n toiminnasta on laadittu lehdistötiedotteita. Viestinnässä yliopiston ulkopuolelle hyödynnetään myös yliopiston viestintäpalveluja.

Sisäisessä viestinnässä käytetään yleisesti sähköpostilistoja. Sisäistä viestintää palvelevat luonnollisesti myös kokoukset ja tapaamiset.

Monissa itsearviointivastauksissa ei viestinnästä todeta mitään, ja vastauksista syntyy vaikutelma, ettei viestintää pidetä kaikkialla yhtä tärkeänä. TaSTI:ssa ”sisäistä ja ulkoista viestintää on vuosien varrella harjoitettu vaihtelevalla intensiteetillä omien voimavarojen ja vapaaehtoisuuden pohjalla” (vuosina 2004–2011 resursseja oli nykyistä enemmän myös viestintään käytettäväksi). PERLA, GEREC, Trivium, TRANSIT, Narrare, TAUCHI, Rokotetutkimuskeskus, Keliakiatutkimuskeskus ja Tutkivan teatterityön keskus kuuluvat aktiivisiin ulospäin viestijöihin. T7:llä käytössä ovat verkkosivujen lisäksi Radio Moreeni, kotimaiset ja ulkomaiset mediat, Facebook, Twitter ja Instagram, ja toiminta on vastuutettu tiedottajalle. Rokotetutkimuskeskuksella on päätoiminen tiedottaja. Myös muissa tutkimuskeskuksissa viestinnän päävastuu on saatettu nimetä tietylle henkilölle, esimerkiksi Keliakiatutkimuskeskuksessa tutkimuskoordinaattorille.

Joihinkin tutkimuskeskuksiin ulkopuolinen media osaa ottaa itse yhteyttä. Esimerkiksi Työelämän tutkimuskeskus kertoo, että ”julkinen sana on kiinnostunut työelämäkysymyksistä ja kiinnostukseen on vastattu”.

Tutkimuskeskuksilta kysyttiin myös yliopistopalvelujen käytöstä ja mahdollisista omista palveluista. Vastaukset ovat varsin yhteneviä: yliopistopalveluja luonnollisesti hyödynnetään, ja talouspalveluihin ollaan yleensä tyytyväisiä. Toisaalta hankevalmistelun ja arkisen projektinhallinnan palveluja pitäisi olla tarjolla paremmin. TAUCHI kaipaisi tukea päivittäisten asioiden, laboratorioiden ja tiedotuksen hoitamiseen.

TaSTI:n vastauksessa todetaan, miten oman hallinto- tai tukihenkilökunnan puute hankaloittaa käytännön asioiden hoitoa:

Tutkijat joutuvat käyttämään entistä suuremman osan ajastaan erilaisiin käytännön järjestelyihin ja pulmiin [...] Yliopistopalvelut voi kenties auttaa joissakin asioissa, mutta tutkijan on ensin tehtävä työtä saadakseen tämän selville ja etsiäkseen henkilön, jolle kertoa mistä on kysymys ja mitä pitäisi tehdä.

TaSTI näkee ylipäättään hallinnon irtaantuvan ja vieraantuvan tutkimuksesta ja opetuksesta. CIS puolestaan toteaa, että ”hallintotuki yliopistossamme lähinnä kanavoidaan opetustoimintaan, joka lienee jonkinlainen yliopiston strateginen valinta, tosin hyvin epäonninen valinta tutkimusta ajatellen”.

## 9.2. Tutkimuskeskusten toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus

Kaikki tutkimuskeskukset arvioivat täyttävänsä rehtorin 12.4.2011 tekemän päätöksen mukaiset tutkimuskeskusten kriteerit. Monet korostavat lisäksi olevansa alansa ainoa tai muuten erityinen tutkijoiden yhteenliittymä, vähintään Suomessa.

Tutkimuskeskukseksi organisoitumisen arvellaan hyödyttävän tutkijoita ja tutkimusryhmiä monella tavalla. Vastauksissa mainitaan seuraavia seikkoja:

- tiivis organisoitu yhteistyö ja lisääntynyt vuorovaikutus tutkijoiden ja tutkimusryhmien välillä
- monitieteisen ja tiedekunta- ja organisaatorajoja ylittävän yhteistyön esteiden väheneminen
- kannustavuus ja innostavuus työympäristönä ja -yhteisönä
- vertaistuki tutkimusrahoitusten hakemisessa: hakuklinikat, sparraus, yhteishankkeet, ulkopuolisten kumppaneiden etsiminen
- isojen ja kovasti kilpailtujen hankerahoitusten saaminen yliopistoon (perustuu osin keskuksen tunnettuun brändiin)
- ”toiminnan volyyymi antaa mahdollisuuden uusiin avauksiin ja joustaviin siirtymisiin projektikannan muuttuessa”
- kriittinen massa
- tutkimuksen näkyvyys ja tunnettuus, brändi
- (edelliseen liittyen:) houkuttavuus yhteistyökumppanina ja sitä kautta mahdollisuus osallistua kansainvälisiin yhteishankkeisiin
- kiinnostavuus myös median, yritysten, kansalaisjärjestöjen ja muiden organisaatioiden näkökulmasta
- erityisesti nuorten tutkijoiden kansainvälinen verkostoituminen
- kansainvälisten huippututkijoiden saaminen Tampereelle – ja Suomeen
- artikkelityöpajat ja valmisteilla olevien julkaisujen vertaisarviointi
- yhteisjulkaisut
- uudet tutkimuksen esittelyn ja ideoinnin toimintatavat kuten työpajat, seminaarit, konferenssit
- jatkokoulutus (osalla oma tohtoriohjelmia), tutkijakunnan uusintaminen
- tiedekunnan koulutustehtävään osallistuminen, opetusyhteistyö, omat maisteriohjelmat
- uran eri vaiheissa olevien tutkijoiden yhteen saattaminen ja toisiltaan oppiminen, erityisenä muotona junioritutkijoiden mentorointi
- tiedekunnan ja/tai yliopiston strategian ja tutkimusprofiilin toteuttaminen ja edistäminen
- vahva yhteiskunnallinen vaikuttavuus: osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun, asiantuntijoina toimiminen, yhteistyö sidosryhmiin
- ammatillinen täydennyskoulutus ja muu tiivis yhteys ammattikenttään

Tutkimuskeskukset eivät yleensä erikseen mainitse, mitä hyötyä on nimenomaan siitä, että rehtori on päätöksellään virallisesti perustanut keskuksen. Triviumin vastauksessa kuitenkin todetaan:

Tutkimuskeskus-status helpottaa tieteiden välistä yhteistyötä, tuo näkyvyyttä ja jatkuvuutta Triviumin piirissä tehdylle tutkimukselle. Relevantti ja laadukas taustaorganisaatio vahvistaa ulkopuolisen rahoituksen hakemuksia ja tarjoaa verkostoitumismahdollisuuksia nuoremmille tutkijoille.

Rokotetutkimuskeskus ei ota kantaa asiaan, ja Sydän- ja verisuonitautien tutkimuskeskus ei vastikään käynnistyneenä vielä voikaan esittää arviotaan tutkimuskeskus-aseman hyödyistä tai haitoista. Eturauhassyövän tutkimuskeskus puolestaan ei ollut saanut rehtorin päätöstä käsiinsä.

Hivenen itsekriittisiä ovat TaSTI ja PLURAL. Edellinen arvioi strategiansa ja toimintansa olleen viiden viime vuoden aikana ”hyvin pitkälti rehtorin päätöksessä mainittujen periaatteiden mukaista ja ne laajasti kattavaa”, ja ”PLURAL on onnistunut kohtalaisesti edistämään tutkimuksen tekemistä, parantamaan tutkimuksen edellytyksiä sekä lisäämään tutkijoiden vuorovaikutusta etenkin kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden aloilla”. TaSTI pohtii vastauksessaan rehtorin 12.4.2011 tekemän päätöksen lausumaa siitä, ettei yliopisto tue tutkimuskeskuksia erillisellä lisärahoituksella; jos näin yhä ajatellaan, niin olisi syytä määritellä, mitä ”erillisellä” lisärahoituksella tarkoitetaan ja miten yliopisto muuten voisi tukea keskuksia.

PERLA huomauttaa tässä yhteydessä siitä, että vaikka tutkimuskeskus on oma budjetointiyksikkönsä, sen alaisuudessa toimivista tutkimushankkeista vain pieni osa on sijoitettu hallinnollisesti keskuksen. Näin PERLA toimii pääosin tutkijoiden toissijaisen affiliaation periaatteella.

## 9.3. Tutkimuskeskusten verkostoituminen

Käytännöllisesti katsoen kaikki tutkijat ja tutkimusryhmät toimivat monissa verkostoissa, ja sama koskee tutkimuskeskuksia. Kysymyksellä verkostoitumisesta toivottiin tutkimuskeskuksilta eritellympää arviota siitä, miten keskus kokonaisuudessaan toimii kansallisissa tai kansainvälisissä verkostoissa ja millaista tutkimus- ja julkaisuyhteistyötä se harjoittaa.

Vastauksissa korostuvat yksittäisten tutkijoiden ja tutkimusryhmien, eivät niinkään tutkimuskeskusten, verkostot. Keskukset puhuvat yhtenevästi tutkijoiden osallistumisesta niin kansallisiin kuin kansainvälisiin verkostoihin. PLURAL nimenomaisesti toteaa, ettei se ole tutkimuskeskuksena mukana kansainvälisissä verkostoissa. Tuore Sydän- ja verisuonitautien tutkimuskeskus ei luonnollisesti ole vielä mukana verkostoissa muuten kuin tutkijoittensa kautta.

Karkeasti ottaen näyttää siltä, että vakiintuneimmilla keskuksilla kuten TAUCHI:lla, TAPRI:lla, COMET:lla ja TaSTI:lla, on erittäin monipuoliset yhteydet, tavallisesti myös moniin ei-akateemisiin yhteiskunnallisiin toimijoihin. Esimerkiksi TAUCHI:lla on yhteydet kaikkiin suomalaisiin yliopistoihin ja alan tutkimuskeskuksiin sekä Teknologian tutkimuskeskukseen (VTT). Soveltavissa hankkeissa TAUCHI hyödyntää satojen yritysten yhteistyöverkostoa, ja kiinteää yhteistyötä tehdään myös lukuisten sosiaali- ja terveystieteiden, opetusalan ja media-alan julkisten toimijoiden kanssa. Myös GEREC, Keliakiatutkimuskeskus ja CIS toimivat tiiviissä yhteistyössä hyvin moninaisten tahojen kanssa. Uudemmissa tutkimuskeskuksista PERLA poikkeuksellisen laajana ja monialaisena on monipuolisesti verkostoitunut. Lähinnä akateemista verkostoitumista edustavat Trivium, PLURAL, Narrare, TRIM, TRANSIT ja Eturauhassyövän tutkimuskeskus PCRC.

Verkostoituminen ei ole vain liittymistä olemassa oleviin verkostoihin. TAPRI on ollut mukana synnyttämässä kansainvälisiä verkostoja. Narrare näkee tärkeäksi roolinsa kirjallisuustieteen ja yhteiskuntatieteiden välisen yhteistyön rakentamisessa Suomessa ja kansainvälisesti sekä pohjoismaisten, keskieurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten kertomuksentutkijoiden verkostoitumisessa ja tutkimusyhteistyössä. Narrare myös erittelee verkostoitumisen hyötyjä: yhteiset tutkimushankkeet, journalien teemanumerot ja kokoomateokset.

## 9.4. Tutkimuskeskusten vaikutus tutkimuksen laadun nostamiseen

Arvioidessaan tutkimuskeskusten vaikutusta tutkimuksen laatuun keskuksat viittaavat usein samoihin seikkoihin kuin edellä kertoessaan tutkimuskeskuksen hyödyistä: kriittiseen massaamiseen, monitieteisyyden lisääntymiseen, rahoitushauihin ja julkaisutoiminnassa menestymiseen, tutkijoiden verkostoitumiseen, näkyvyyteen ja houkuttelevuuteen yhteistyökumppanina. Tutkimuskeskuksena toimiminen nähdään myönteisenä.

Organisoituminen rehtorin nimeämäksi tutkimuskeskukseksi ei vastausten mukaan kuitenkaan automaattisesti paranna tutkimuksen laatua. Rokotetutkimuskeskus toteaa eksplisiittisesti, ettei tieteellisen tuotoksen määrän ja laadun nousu liity tutkimuskeskuksen statuksen saavuttamiseen vuonna 2011. Kun moni tutkimuskeskus sanoo menestyneensä aiempaa paremmin tutkimusrahoituksen saamisessa, tämä johtuu tavallisesti siitä, että niiden hakemuksia on laadittu enemmän yhteistyönä ja toinen toistaan sparraten.

TRIM arvelee, että uusi pelikulttuurin tutkimuksen huippuyksikkö menestyi haussa hyödyntämällä keskuksen FIRE-tutkimusryhmän aiempaa hakemusta.

Tutkimuksen laadun nostamiseksi on tarvittu tietoisia toimia. Esimerkiksi yhteyttä tohtorikoulutukseen on tiivistetty monilla tahoilla. COMET-tutkimuskeskuksen lista viime vuosina tehdyistä toimista on mittava: yhteistyötä tutkimuspalvelujen kanssa on lisätty, ja tutkijoille järjestetään työpajoja artikkelien työstämiseksi ja sparrausta rahoitushakuihin. TAUCHI-tutkimuskeskuksessa on aktiivisesti suunnattu julkaisuja yhä korkeampitasoisiin lehtiin ja konferensseihin ja rekrytoitu tutkijoita, jotka laajentavat keskuksen osaamista.

Monet tutkimuskeskukset – esimerkiksi COMET, Trivium ja TRIM – saivat UTA RAE 2014:ssä erinomaisen arvion. TaSTI toteaa, ettei UTA RAE 2014 antanut tutkimuskeskusta koskevaa spesifiä palautetta eikä relevantteja kehittämissuhteita.

UTA RAE 2014 -paneelin raportissa esitetään huomioita tutkimuskeskuksista ja ehdotuksia niille. Sydän- ja verisuonitautien tutkimuskeskus samoin kuin Keliakiatutkimuskeskus on suorastaan perustettu kansainvälisen arviointipaneelin rohkaisusta. Arviointiraportista saatiin tukea myös TRAN-SIT:n perustamiselle.

UTA RAE 2014 -paneeli kehotti Narrarea laajenemaan ja ottamaan paremmin mukaan kaikkien uravaiheiden tutkijoita sekä avaamaan yhteistyötä terveyden tutkimukseen. Muutoin Narrare arvioitiin poikkeuksellisen lupaavaksi uudeksi avaukseksi. Narrare on ryhtynyt ehdotusten mukaisiin toimiin. COMET-keskusta paneeli kehotti muun muassa kirkastamaan profiiliaan, vahvistamaan yhteyttään yhteiskuntatieteisiin ja lisäämään kansainvälistä julkaisu- ja toimintaansa. COMET sai arvioinnista tukea ja ideoita aiempien hyvien käytäntöjen jatkamiseksi ja edelleen kehittämiseksi ja valmistelee parhaillaan uutta strategiaa.

CIS on panostanut voimakkaasti Big Data -tutkimukseen paneelin suosituksesta. TAUCHI on hyödyntänyt tohtoriopiskelijoiden ohjausta ja tohtorikoulutuksen kansainvälistymistä koskevia UTA RAE 2014 -paneelin ehdotuksia. TAPRI:ssa on panostettu tutkimusrahoituksen hankkimiseen ja kansainvälisten vertaisarvioitujen julkaisujen tuottamiseen. PLURAL puolestaan aikoo hyödyntää arviointipaneelin huomiota tutkimuskeskuksen fokuksen puutteesta ja keskukselle annetuista hallintotehtävistä. PLURAL arvelee hyötyvänsä myös siitä, että se ja Narrare on uudessa tiedekunnassa rakenteellisesti erotettu toisistaan.

Kootusti voidaan todeta, että tutkimuskeskusten vastauksista ilmenee kauttaaltaan vahva tutkimuksen kehittämisen eetos.

### 9.5. Tutkimuskeskusten tuottavuus 1: korkeatasoiset tieteelliset julkaisut

Tutkimuskeskuksia pyydettiin mainitsemaan ”10–20 erittäin korkeatasoista julkaisua kolmelta viime vuodelta” ja kertomaan, ovatko ne saatavilla avoimesti.

Tutkimuskeskusten antamien luetteloiden tiivistäminen mielekkäällä tavalla on hankalaa. Seuraavia hajanaisia huomioita voidaan kuitenkin kirjata.

- Tieteenalojen julkaisukäytännöt ovat juuri niin erilaisia kuin on voitu odottaa. Tieteellisten lehtiartikkelien rinnalla yhtä merkittäviä ovat tietojenkäsittely- ja informaatiotieteissä korkeatasoiset konferenssijulkaisut ja kielten tutkimuksessa – ja osin yhteiskuntatieteissä – monografiat ja toimitteet. Triiviumin yhdestätoista JUFO3-luokan julkaisusta yhdeksän on erillisteoksia tai toimitettuja julkaisuja ja PLURAL:n yhdestätoista mainitusta julkaisusta kaikki ovat erillisteoksia tai toimitettuja teoksia – kummallakin varsin arvostettujen kustantajien julkaisemia. Kirjallisuustieteessä journaliartikkelit ovat yleistyneet.
- Tutkimuskeskukset ilmoittavat, tehtävänannon mukaisesti, pääosin JUFO3- ja JUFO2-luokan julkaisuja. Tämä johtaa osaltaan siihen, ettei julkaisuista voi päätellä keskuksen eikä tutkijoiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Iso tutkimuskeskus PERLA luettelee vain neljä JUFO3-luokan julkaisua ja runsaasti yhteiskuntapolitiittisesti tärkeitä alempien JUFO-luokkien julkaisuja. Eturauhassyövän tutkimuskeskuksen julkaisuluettelossa puolestaan on vain JUFO3-luokan julkaisuja.
- Useimpien tutkimuskeskusten julkaisu- ja toiminta on sisällöllisesti rikasta. Annetut esimerkit osoittavat laajaa aiheiden ja lähestymistapojen kirjoa. Kirjoittajien tieteenalataustasta päätellen tutkimuskeskukset tuottavat runsaasti monitieteisiä yhteisjulkaisuja. Rokotetutkimuskeskuksen julkaisut näyttävät tieteenalaspesifeimmiltä.
- Joissakin tutkimuskeskuksissa kovatasoisimmat julkaisut jonkin verran kasautuvat muutamille tutkijoille. Tutkivan teatterityön keskuksen mainitsemat julkaisut yhtä lukuun ottamatta menevät kolmen tutkijan nimiin. PLURAL-keskuksessa silmiin pistää englannin kielen ja englannin kääntämisen vahva panos.
- Vastausten perusteella tutkimuskeskusten johtajat ovat aktiivisia tieteellisiä julkaisijoita, yhtä lukuun ottamatta.

Julkaisujen avoimesta saatavuudesta ei tehty laskelmaa tähän raporttiin. Kaikissa vastauksissa seikkaa ei ilmoitettu.

## 9.6. Tutkimuskeskusten tuottavuus 2: täydentävä tutkimusrahoitus

Merkittävin täydentävä tutkimusrahoitus pyydettiin esittämään neljältä viime vuodelta. Tavoitteena oli hahmottaa yleiskuvaa tutkimuskeskusten menestymisestä rahoitushauissa ja niiden hankesalkun luonnetta. Jälkimmäinen tavoite ei täyty, koska tutkimuskeskukset vierailujen perusteella eroavat merkittävästi pienten säätiörahojen hakemisessa ja saamisessa. Monet tutkimuskeskukset mainitsivat vuonna 2013 päättäneitä rahoituksia, jopa yhden vuonna 2012 päättäneen rahoituksen.

Tutkimuskeskusten erot täydentävän tutkimusrahoituksen hankkimisessa ovat melko suuret. Toinen huomio on EU-rahoituksen vähäisyys, pieninä poikkeuksina TRANSIT, PCRC, GERIC ja TaSTI. Merkittävästi EU-rahoitusta on hankkinut vain TRANSIT. ERC-rahoitusta ei vuonna 2017 ole yhdessäkään Tampereen yliopiston tutkimuskeskuksessa.

Myönteistä on Suomen Akatemian rahoituksen runsaus ja monipuolisuus. Ainoastaan akatemiaprofessoreissa ja huippuyksiköissä ei ole viime vuosina menestytty. Ainoa akatemiaprofessori on TaSTI:ssa. Nykyiset ja kesällä 2017 päätetyt uudet tutkimuksen huippuyksiköt kuuluvat Triviumin, PCRC:n, GERIC:n ja TRIM:n alueille.

Täydentävän rahoituksen rakenne vaihtelee tunnetusti tieteenaloittain mutta myös tutkimuskeskuksen orientaation mukaan. TAUCHI- ja CIS-tutkimuskeskukset, jotka harjoittavat aktiivisesti yhteistyötä yritysten kanssa, ovat hankkineet merkittävästi Tekes-rahoitusta. Rokotetutkimuskeskus onnistuu jatkuvasti saamaan runsaasti ulkomaisten lääkeyritysten rahoitusta. Keliakiatutkimuskeskus saa tuloja maksupalvelulaboratoriosta ja COMET ammatillisesta täydennyskoulutuksesta. Ministeriöiden rahaa saavat niille tilaustutkimuksia tekevät.

Monet säätiöt rahoittavat erityisesti tiettyjen alojen tutkimusta. Esimerkiksi Koneen säätiö rahoittaa humanistista ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta ja Sigrid Juseliuksen säätiö lääketieteellistä tutkimusta. Työsuojelurahasto on Työelämän tutkimuskeskuksen merkittävä rahoittaja.

Tutkimuskeskusten mainitsema merkittävä täydentävä tutkimusrahoitus näyttää kertyvän vielä julkaisujakin enemmän joillekuille tutkijoille.

## 9.7. Tutkimuskeskusten yhteiskunnallinen vaikuttavuus

UTA RAE 2014 osoitti, että Tampereen yliopiston tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus on keskimäärin vielä paremmalla tasolla kuin tieteellinen vaikuttavuus. Tutkimuskeskusten itsearviointivastaukset vahvistavat tätä kuvaa, vaikka keskuksset kirjoittavat asiasta lyhyesti.

Useimmat tutkimuskeskukset toimivat tiiviissä vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan – yritysten, julkisten organisaatioiden, kansalaisjärjestöjen ja poliittisten toimijoiden – kanssa. Yhteydet ovat moninaisia. Esimerkiksi COMET mainitsee ajankohtaiset tutkimushaasteet, suomeksi julkaisemisen, osallistumisen yhteiskunnalliseen keskusteluun, avoimet tilaisuudet ja täydennyskoulutuksen. PERLA:n laajoihin yhteiskuntasuhteisiin kuuluvat muun muassa toistuva Nuorten terveystapatutkimus, tupakoinnin vähentämispolitiikan onnistumista arvioiva SILNE-R-projekti sekä lastenhoito- ja kasvatustutkimus kuntien kanssa kehittävä CHILDCARE-hanke. GERIC:n tutkijat ovat tiiviissä yhteydessä Tampereen kaupungin, sosiaali- ja terveysministeriön ja alan järjestöjen kanssa. TRANSIT:lla on yhteyksiä ministeriöihin, Euroopan komissioon, IOM:ään, ILO:on ja Maailmanpankkiin. TaSTI:lla on ollut pitkäaikaista vaikutusta Venäjän tiede-, yliopisto- ja innovaatiopolitiikan kehitykseen, etenkin tiedeakatemia- ja yliopistoreformeissa.

Keliakiatutkimuskeskus kuvaa vaikuttavuuttaan poikkeuksellisen monipuolisesti ja konkreettisesti. Keskuksessa tuotettiin vuonna 2012 ensimmäiset diagnostiset kriteerit gluteeniherkkyydelle, ja niitä päivitetään parhaillaan, keliakian käypähoito-suositus uudistuu, ja uusi keliakia-oppikirja valmistuu vuonna 2017. Lisäksi osallistutaan keliakia-nimikkeistön yhtenäistämiseen, kansainvälisen hoitosuosituksen laadintaan ja ”gluteenittoman tuotteen” määrittelyyn.

Lääketieteen ja biotieteiden tiedekunnan muut tutkimuskeskukset eivät juuri kuvaa vaikuttavuuttaan, vaikka muista vastauksista ja vierailuista keskuksiin on käynyt ilmi, kuinka Rokotetutkimuskeskus on vaikuttanut ratkaisevasti eräiden sairauksien ehkäisemiseen ja Eturauhassyövän tutkimuskeskus



syöpädiagnostiikkaan ja hoitojen kehittämiseen. PCRC toteaa: ”Näkyvyys ja tiedottaminen ovat jääneet prioriteetissa tieteellisen tason tavoittelun varjoon, tämä puoli voisi kaivata kohentamista.”

Monissa tutkimuskeskuksissa harjoitetaan sellaista soveltavaa tutkimusta tai toimintatutkimusta, jossa kumppanina on jokin ei-akateeminen taho. Esimerkiksi CIS-tutkimuskeskuksessa tehdään monipuolisesti ”yhteiskunnalle ja yrityksille relevanttia tutkimusta”. Kaiken yhteistoiminnan ei tarvitse olla tutkimuksellista. Esimerkiksi Triviumin tutkijat olivat vuonna 2015 toteuttamassa suosittua Suomalaisten pyyhiinvaellukset keskiajalla -näyttelyä museokeskus Vapriikissa.

Tutkimuskeskuksilla on innovatiivisia tapoja olla yhteydessä sidosryhmiinsä. Esimerkiksi Narrare kerää Facebook-sivuillaan tavallisilta ihmisiltä esimerkkejä analysoitavaksi, järjestää ilmaisia koulutus-tapahtumia ja laatii eri ammattiryhmien kanssa yleistajuista kertomuskriittistä opasta. Monien tutkimuskeskusten tutkijat toimivat asiantuntijoina akateemisen maailman ulkopuolella. Trivium toteutti vuonna 2016 Radio Moreenin kanssa ohjelmasarjan Ajasta ikuisuuteen – tusina totuutta historiasta.

Yksi keskeinen vaikuttamisen muoto on väitelleiden tutkijoiden sijoittuminen tärkeisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin. TaSTI mainitsee tutkijoittensa sijoittuneen tiede- ja korkeakoulupolitiikan sekä yliopistojen johtoa tukeviin vaativiin asiantuntijatehtäviin. Lisäksi TaSTI näkee keskuksessa harjoitetun innovaatiotutkimuksen vaikuttaneen paikalliseen elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaan ja ministeriöiden ohjelmiin. GEREC kouluttaa uutta asiantuntija- ja vaikuttajasukupolvea, joka osallistuu iän huomioon ottavaan päätöksentekoon ja politiikkojen rakentamiseen.

Tutkimuskeskusten mukaan media on kiinnostunut yliopistossa tehtävästä tutkimuksesta. TAPRI arvelee tutkijoittensa antavan vuodessa viitisenkymmentä haastattelua medialle, niin suomalaiselle kuin ulkomaiselle. TAPRI:n yhteiskunnallinen verkosto on poikkeuksellisen laaja ja monipuolinen. Trivium toteaa tutkimuksensa painoalueiden olevan yhteiskunnallisen keskustelun ytimessä ja kiinnostavan suurta yleisöä. Triviumin tutkijat ovat kirjoittaneet paljon myönteistä huomiota saaneita teoksia.

Monilla tutkimuskeskuksilla on niiden julkaisuista ja hankekannasta päätellen vahva sosiaalinen eetos. Esimerkiksi TAUCHI:ssa kehitellään ratkaisuja näkö-, kuulo- ja kehitysvammaisille käyttäjille ja kehittyvien maiden heikko-osaisille ihmisryhmille.

PLURAL ei osoita selvää yhteiskunnallista vaikuttavuutta mutta argumentoi hyvin tutkimuskeskuksen kehitystyötä, jossa kielentutkijat nähdään yhteiskunnan tutkijoina.

## 9.8. Tutkimuskeskusten tarpeet

Tutkimuskeskusten tarpeet ovat melko yhteneviä. Useimmin esitetyt tarpeet ovat seuraavan listan alkupäässä:

- perusvoimavaroja käyttörahaksi päivittäisiin kuluihin ja asiantuntijoiden vierailuihin
- koordinaattori tai vastaava apuvoima
- lisää tukea tutkimusten haku- ja valmisteluprosessiin (esimerkiksi jalkauttamalla rahoitusasiantuntijoita tutkimusryhmiin) ja tutkimushankkeen hallintaan (esimerkiksi ohjelmistoilla ja lähituella)
- tutkimuskeskuksen organisaation ja toimintaedellytysten selkiyttäminen
- tutkimusjohtajan palkan (vähintään sen osan) maksaminen yliopiston budjetista
- joustavuus yli tiedekuntarajojen (projektien tutkijoiden affiliaatioissa ja rahoituksissa)
- henkilökunnan vakinaistaminen
- apu tutkimustuloksista tiedottamisessa
- tutkimuskeskuksen esillä pitäminen yliopiston virallisessa viestinnässä
- keskustelua tutkimuskeskusten asemasta ja organisoitumisesta osana yliopiston rakennetta
- tutkimuskeskuksen tunnustaminen tutkimuksen keihäänkärjeksi tai sen tutkimusalan tunnustaminen yliopiston painoalueeksi
- tuki tutkijanuran käynnistämiseen ja opinnäytetöiden tekemiseen (esimerkiksi harjoittelujaksot)
- eri vaiheissa olevien tutkijoiden metodikoulutus
- tietokone- ja laskentaresurssien parantaminen
- tuki uusien ohjelmistojen hankkimiseen
- suurempi laboratoriotila
- tutkimuskeskuksen hybridiluonteen tunnistaminen



- tutkijanuramallin kehittäminen (uraportaati ja selvät säännöt etenemiselle)
- jatkuvuuden turvaaminen avaintutkijoiden eläköityessä
- riittävät resurssit tutkijakuntaa uusintavalle tutkinto-ohjelmalle

Tutkimuskeskukset, joilla on erityistä tutkimusinfrastruktuuria, ilmaisevat tarvitsevansa niiden hankintaan, päivittämiseen, huoltoon ja hallinnointiin apuvoimia (laboratorioinsinööri tms.). Hallintohenkilöstön tulisi olla helposti saavutettavissa ja toimia riittävän lähellä tutkijoita. Tutkimuksen tukipalvelujen resurssoinnista tulisi ylipäätään huolehtia paremmin.

CIS toivoo, että sen teknologista ja menetelmällistä asiantuntemusta hyödynnettäisiin yliopistossa ja että Tampere3-prosessia vietäisiin eteenpäin myös tutkimuskeskusten kanssa keskustellen. Rokotetutkimuskeskus ”toivoo yliopistolta lähinnä nykyisen autonomisen aseman säilyttämistä ja tukemista”.

### 9.9. Kehittämisehdotukset

Tutkimuskeskuksilta kysyttiin, miten ne haluaisivat kehittää tutkimuksen organisoitumista uudessa Tampereen yliopistossa. Vastaukset menevät luonnollisesti osittain päällekkäin edelliseen kysymyksen annettujen vastausten kanssa tai esittävät ratkaisuja niissä todettuihin tarpeisiin. Neljä tutkimuskeskusta ehdottaa, että yliopisto voisi tukea tutkimuskeskuksilta toivomaansa monitieteisyyttä ja tiedekuntarajojen ylittämistä, esimerkiksi saattamalla eri alojen tutkijoita yhteen. Yleensäkin tutkimuskeskusten vuorovaikutusta olisi hyvä lisätä.

Hyvin monissa vastauksissa esitetään toive, että tutkimuskeskuksiksi organisoitumista voitaisiin jatkaa. CIS kannattaisi niille nykyistä vahvempaa asemaa. Lisäksi moni toivoo keskustusten resurssien turvaamista. Tutkimuskeskusten moninaisuus tulee tunnistaa ja tunnustaa. GEREC toivoo, ”että tutkimusta ei liiaksi organisoitaisi hallinnosta käsin”.

Muina toiveina esitettiin seuraavaa:

- Yliopisto voisi huolehtia koordinaattorin tai grant writerin jokaiseen tutkimuskeskukseen.
- Yliopistolla tulisi olla erityinen starttiraha tutkimuskeskusten ja/tai -ryhmien välisten tutkimusavausten tukemiseksi.
- Tukipalveluja tulee kehittää tutkimuksen ja opetuksen tarpeista lähtien, ei hallinnollisena osaoptimointina. Yliopistopalvelujen ja sähköisten järjestelmien tulee palvella tutkijoita, ei päinvastoin.
- Opetuksen yhteys tutkimuskeskuksiin tulisi säilyttää.
- Tutkimuskeskuksilla pitäisi olla legitiimi rooli keskustelussa tutkimusyliopiston tulevaisuudesta.
- Tutkimuskeskuksille on syytä antaa nykyistä vahvempi asema tutkijakoulutuksen kehittämisessä.

Varsinaisia uuteen suuntaavia kehittämisehdotuksia on verrattain vähän, ja ote on vastauksissa enemmän säilyttävä kuin uutta luova. Trivium toteaa nasevasti: ”Tutkimuksen laadun ja määrän turvaaminen tulee olla ensisijainen tavoite.”

Lisäksi kahdessa vastauksessa ehdotetaan, että Tampere3-tasolla voitaisiin kehittää tutkimuskittymiä yhdistäviä temaattisia kokonaisuuksia, jotka eivät kuitenkaan olisi hallinnollisia rakenteita. Vastauksissa on lyhyitä viittauksia Tampere3:ssa avautuviin tutkimusyhteistyön mahdollisuuksiin, T7:n ja TAPRI:n vastauksissa eksplisiittisesti myös Tampereen ammattikorkeakoulun suuntaan.

### 9.10. Dekaanin tai varadekaanin arvio tutkimuskeskuksesta

Tampereen yliopiston tiedeneuvosto halusi antaa tiedekunnille merkittävän roolin tutkimuskeskusten arvioinnissa. Tutkimuskeskuksethan perustetaan (ja lakkautetaan) tiedekuntien esityksestä, ja niiden henkilöstö ja talous ovat osa tiedekuntaa. Tiedekunta huolehtii opetuksesta, myös tohtorikoulutuksesta, ja tutkimuskeskusten yhteyttä opetukseen ja tutkijakoulutuksen pidettiin tiedeneuvostossa tähdellisenä. Tämän vuoksi itsearviointilomakkeessa pyydettiin arviointiprosessia tiedekunnassa johtavaa dekaania tai varadekaania lausumaan lopuksi oman näkemyksensä kustakin tutkimuskeskuksesta ja esittämään ehdotuksia tutkimuksen organisoimiseksi Tampereen uudessa yliopistossa.

Dekaanit ja varadekaanit ovat selvästi perehtyneet huolellisesti itsearviointiraportteihin ja kokoavat ja toistavat niissä esitettyjä havaintoja ja päätelmiä omassa osuudessaan. Kommentit ovat analyyt-

tisia ja paikoin varovaisen kriittisiä. Vastaajat tunnistavat hyvin, missä kehitysvaiheessa kukin tutkimuskeskus on, ja sovittavat sanomansa sen mukaan. Joistakin tutkimuskeskuksista todetaan, ettei niiden potentiaalia ole vielä riittävästi hyödynnetty, ja joidenkin kehittämiseksi tehdään tunnustelevia ehdotuksia, joskus kysymysmuodossa.

Tiedekunnan johdolle korkealaatuisen tutkimuksen tärkeys on itsestään selvää, ja tutkimuskeskukset nähdään keskeisenä tutkimuksen edistäjänä. Dekaanit arvostavat tutkimuskeskuksissa tehtävää työtä ja sen tuloksia. He kannattavat tutkimuskeskusjärjestelmän jatkamista, eikä keskusten erilaisuus näyttäydä heille merkittävänä ongelmana. Toisaalta kukaan ei sano nykyisen kaltaisen järjestelyn olevan ehdottomasti optimaalinen.

## 10. Tutkimuksen organisoiminen Johtamiskorkeakoulussa

Johtamiskorkeakoulu (JKK) on ainoa Tampereen yliopiston tiedekunta, jossa ei ole tutkimuskeskuksia. Jotta tiedekunta tulisi riittävästi huomioon otetuksi tutkimuksen organisointia koskevassa keskustelussa, vararehtori Seppo Parkkila ja tutkimuksen kehittämispäällikkö Markku Ihonen vierailivat siellä 25.10.2017. Paikalla oli dekaanin lisäksi tiedekunnan tutkimusjohtaja ja neljä tutkijaa.

Johtamiskorkeakoulu hoitaa koulutustehtävänsä erittäin hyvin ja menestyy sillä sisäisessä rahanjaoissa. Tutkimus ja koulutus täydentävät toisiaan. Tutkimuksen fokuksena on johtaminen, päätöksenteko ja osallistuminen muuttuvassa ja verkostoituneessa yhteiskunnassa. Tutkimus on organisoitu viideksi tutkimusohjelmaksi (hallinnon, liiketoimintaosaamisen, politiikan, taloustieteen ja tila- ja ympäristöpolitiikan ohjelmat), joita yhdistävät ja läpäisevät kymmenen teemaa. Ohjelmien alla toimivat tutkimusryhmät, jotka ovat varsinaisia operatiivisia toimijoita. Tutkimusohjelmat koetaan tarpeelliseksi, mutta niiden rooli ei ole täysin selvä.

JKK on erittäin hyvin perillä tutkimusrahoituksensa kokonaistilanteesta. Rahoitusta on saatu viime vuosina hyvin; erityisen hyvin on menestytty Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoitushauissa (kolme koordinoitua konsortiota ja osallistuminen neljään konsortioon). JKK on kumppanina kahdessa Suomen Akatemian huippuyksikössä ja yhdessä pohjoismaisessa huippuyksikössä. Pohjoismaisen rahoitus on lisääntynyt, mutta yleisesti ottaen kansainvälisessä tutkimusrahoituksessa nähdään vielä kehitettävää.

Julkaisujen taso mitattuna JUFO-luokalla on noussut viime vuosina; erityisesti post doc -tutkijat ovat ansioituneet 3-luokan julkaisujen tuottamisessa. Tiedekunta pitääkin viime aikojen post doc -rekrytointeja hyvin onnistuneina. Myös kansainvälisten yhteisjulkaisujen määrän kehitys on ollut myönteistä. Tiedekunnassa edustetuilla aloilla on tieteen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden nimissä kiistan tarve julkaista myös muualla kuin arvostetuimmista kansainvälisistä tiedelehdissä, mitä rahoitusmallit eivät kuitenkaan tue.

Johtamiskorkeakoulu panostaa tutkijoiden kansainväliseen rekrytointiin. Tehtävientäytössä otetaan huomioon hakijan sopivuus tiedekunnan tutkimusprofiiliin. Osa rekrytoinneista tehdään tenure track -positioihin. JKK haluaa myös pitää kiinni lahjakkaista tutkijoista, mikä on hankalaa tutkimusrahoitusten aukkokohtissa; puskurointiin tarvittaisiin siltarahoitusta, mitä on vaikeaa järjestää tilien nolautuessa vuodenvaihteessa. Väitöskirjatutkijoita tiedekunnassa on paljon, ja tohtorikoulutusta on ryhdytty johtamaan ja kehittämään määrätietoisesti. Väitöskirjatutkijoista osa on perinteisesti ollut opetuspainotteisissa tehtävissä, mikä on näkynyt tiedekunnan alisuoriutumisenä tohtorikoulutuksessa. Asiaan on puututtu luomalla selvemmat etenemispolut.

Vierailun lopuksi koottiin Johtamiskorkeakoulun tunnistamat tutkimuksen kehittämisen painopisteet: kansainvälinen tutkimusrahoitus, tutkijanurat, tutkijoiden liikkuvuus, tutkimuksen rahoittajien ja yliopiston oman rahoitusmallin ristiriita (JUFO3-julkaisut), tutkimuksen organisointi, tutkijakoulutus ja yhteistyö Tampere3:ssa.

Tiedekunta ei halunnut esittää selvää kantaa tutkimuksen organisoimiseen 1.1.2019 käynnistyvässä uudessa Tampereen yliopistossa. Tutkimuskeskusmalli ole ainoa toimiva tapa organisoida tutkimusta, koska merkittävän osan tutkimuksesta tekee tulevaisuudessakin tiedekunnan opetus- ja tutkimushenkilöstö.

### 11. Tulosten käsittely tiedeneuvostossa

Tutkimuskeskusten arvioinnin alustavia tuloksia käsiteltiin Tampereen yliopiston tiedeneuvostossa 8.9.2017. Tutkimuksen kehittämispäällikkö Markku Ihonen esitteli tutkimuksen organisointiin liittyviä huomioita yliopiston strategioissa 1996–2015 ja tutkimuskeskusten perustamista vuodesta 2011 lähtien sekä tutkimuskeskusten arvioinnin tarkoitusta, arvioinnin kulkua ja keskeisiä havaintoja.

Tiedeneuvosto piti arviointia hyödyllisenä. Tutkimuskeskukset ovat onnistuneet keskeisessä tehtävässään, monitieteisen tutkimuksen lisäämisessä. Monitieteisyyttä voidaan kuitenkin tukea muunkinlaisilla tutkimusympäristöillä, esimerkiksi tutkimusohjelmilla, jotka saattavat olla keskuksia ketterämpiä ja joustavampia. Kun arviointi ei kohdistunut tutkimusohjelmiin, on vaikeaa nähdä, mitä lisäarvoa tuottaa tutkimuskeskusten erityinen perustamismenettely.

Tiedeneuvoston mukaan tutkimuskeskukset tulee perustaa määräaikaikaisina, niin kuin alkuaan suunniteltiin (vararehtorin valmisteluasiakirja ”Tampereen yliopiston tutkimuskeskukset” 1.2.2003). Perustetun keskuksen statuksen jatkuminen riippuisi säännöllisen arvioinnin tuloksista. Arvioinnin tulisi kohdistua keskuksen tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen.

Organisoidaanpa tutkimusta tutkimuskeskuksiksi, tutkimusohjelmiksi tai monitieteisiksi yhteistyöalustoiksi (platformeiksi) tai muulla yhdessä sovittavalla tavalla, näin syntyvien yhteenliittymien toimintaa tulisi tukea myös rahallisesti. Nykyisessä Tampereen yliopistossa rahat on jaettu tiedekuntiin.

Tiedeneuvoston näkemys on, että tutkimuskeskusten arviointiraporttia ja arviointiprosessissa käytyä keskustelua tulee hyödyntää Tampere3-korkeakoulu yhteisön tutkimusstrategiaa laadittaessa.

Ihonen esitteli arviointia ja sen alustavia tuloksia myös Tampereen teknillisen yliopiston tiedeneuvostossa 18.9.2017. Tutkimuksen organisoiminen 1.1.2019 käynnistyvässä uudessa Tampereen yliopistossa oli niin ikään aiheena TaY:n ja TTY:n tiedeneuvostojen yhteiskokouksessa 6.10.2017.

## LIITE: Tampereen yliopiston tutkimuskeskukset

Tiedekunta	Tutkimuskeskuksen nimi	Perustamis- päätös
Lääketieteen ja biotieteiden tie- dekunta MED	Rokotetutkimuskeskus (Vaccine Research Center)	25.10.2011
	Gerontologian tutkimuskeskus (Gerontology Research Center, GERIC; (SOC koordinoi)	16.12.2011
	Lasten terveyden tutkimuskeskus (Tampere Center for Child Health Research)	10.9.2012
	Eturauhassyövän tutkimuskeskus (Prostate Cancer Research Center, PCRC; yhteinen SOC:n kanssa)	2.11.2012
	Keliakiatutkimuskeskus (Celiac Disease Research Center)	13.5.2016
	Sydän- ja verisuonitautien tutkimuskeskus (Finnish Cardiovascular Research Center – Tampere)	20.3.2017
Kasvatustietei- den tiedekunta EDU	Transnationaalisuuden tutkimuskeskus (Research Centre on Transnationalism and Transformation, TRANSIT)	29.9.2015
Luonnontietei- den tiedekunta LUO	CIS – Research Center for Information and Systems	17.6.2011
Viestintätietei- den tiedekunta COMS	TAUCHI – Tampere Unit for Computer-Human Interaction	17.6.2011
	TRIM – Tampere Research Center for Information and Media	17.6.2011
	COMET – Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus (Tampere Research Centre for Journalism, Media and Communication)	17.6.2011
	T7 – Tutkivan teatterityön keskus (Centre for Practice as Research in Theatre)	17.6.2011
	PLURAL (Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden tutkimuskeskus; Research Centre for Language, Translation and Literary Studies)	30.10.2013
	Narrare – Centre for Interdisciplinary Narrative Studies	1.10.2014
Yhteiskuntatie- teiden tie- dekunta SOC	Gerontologian tutkimuskeskus (Gerontology Research Center, GEREC; yhteinen MED:n kanssa)	16.12.2011
	Työelämän tutkimuskeskus (WRC)	5.6.2012
	Tiedon, tieteen, teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskus (TaSTI)	5.6.2012
	Eturauhassyövän tutkimuskeskus (Prostate Cancer Research Center, PCRC; yhteinen MED:n kanssa)	2.11.2012
	Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus (TAPRI)	6.2.2013
	Lapsuuden, nuoruuden ja perheen tutkimuskeskus (PERLA)	19.5.2014
	Tampere Centre for Classical, Medieval and Early Modern Studies (Trivium)	19.12.2014